

Α΄ ΜΕΡΟΣ

Εισαγωγικά – Κείμενο – Μετάφραση – Γλωσσικά σχόλια

1

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ο συγγραφέας Ο Πολύβιος (200-118 π.Χ.) ήταν ο σημαντικότερος Έλληνας ιστορικός της Ελληνιστικής εποχής. Γεννήθηκε στη Μεγαλόπολη της Αρκαδίας. Πατέρας του ήταν ο Λυκόρτας, ο οποίος είχε διατελέσει στρατηγός της Αχαιϊκής Συμπολιτείας. Ο Πολύβιος ασχολήθηκε ενεργά με την πολιτική και έφτασε μέχρι το αξίωμα του ιπάρχου της Συμπολιτείας, δηλαδή έναν βαθμό πριν το ανώτατο αξίωμα του στρατηγού (170 π.Χ. περίπου).

Πέθανε γύρω στο 118 π.Χ. στη Μεγαλόπολη, πέφτοντας από το άλογό του σε ηλικία περίπου 82 ετών.

Το έργο του Ο Πολύβιος είναι ο πρώτος ιστορικός που δηλώνει ότι έχει την πρόθεση να γράψει **καθολική ιστορία** (δηλαδή την ιστορία όλου του τότε γνωστού κόσμου). Το κύριο έργο του είναι οι *Ιστορίες* του, το οποίο αποτελείται από 40 βιβλία. Στο έργο αυτό, ασχολείται με την ιστορική πορεία των Ρωμαίων, των Ελλήνων, των Καρχηδονίων και άλλων λαών της Μεσογείου. Χρονικά καλύπτει την περίοδο από τα μέσα του 3ου αι. π.Χ. έως τα μέσα του 2ου αι. π.Χ.

Γράφει στην **αττική διάλεκτο**, ενώ για τη συγκέντρωση του υλικού του έργου του ακολουθεί τη μεθοδολογία που είχε εφαρμόσει και ο Θουκυδίδης στο έργο του. Δεν ασχολείται μόνο με τα γεγονότα, αλλά διερευνά **τα αίτια και τα αποτελέσματά τους**. Προσπαθεί να είναι αντικειμενικός στην παρουσίαση των γεγονότων και στις κρίσεις του γι' αυτά και να διασταυρώνει τις πηγές του. Τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει έχουν **διδασκτικό χαρακτήρα**, καθώς θεωρεί ότι εξετάζοντας κανείς την αλληλουχία των γεγονότων που οδήγησαν σε κάποια επιτυχία ή αποτυχία, μπορεί να αποκομίσει σημαντικά οφέλη για το μέλλον.

Το κείμενο της Ενότητας

Στο απόσπασμα της Ενότητας ο Πολύβιος αναφέρει τις αρετές που πρέπει να διαθέτει ο ιστορικός. Επισημαίνει ότι ο ιστορικός πρέπει να είναι αμερόληπτος στις κρίσεις του, δηλαδή

να μην επηρεάζεται από τις προσωπικές του συμπάθειες ή αντιπάθειες. Πρέπει να ερευνά τις πηγές προσπαθώντας να βρει και να παρουσιάσει την αλήθεια και όχι να συγκαλύπτει τα πραγματικά γεγονότα, προκειμένου να εξυπηρετήσει πολιτικές ή προσωπικές σκοπιμότητες. Τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει εκτιμώντας τα γεγονότα και αξιολογώντας τις προθέσεις και τις πράξεις των προσώπων πρέπει να είναι αντικειμενικά. Σε διαφορετική περίπτωση, το ιστορικό έργο θα αποτελεί μια αφήγηση που ενδεχομένως να τρέπει, αλλά καμιά ωφέλεια δεν μπορεί να προσφέρει.

2

ΚΕΙΜΕΝΟ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΣΕ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΣΗ

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ἐν μὲν οὖν τῷ λοιπῷ βίῳ
 ἴσως οὐκ ἂν τις ἐκβάλλοι
 τὴν τοιαύτην ἐπιείκειαν·
 καὶ γὰρ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα
 δεῖ εἶναι φιλόφιλον καὶ φιλόπατριν
 καὶ συμμισεῖν τοῖς φίλοις τοὺς
 ἐχθροὺς
 καὶ συναγαπᾶν τοὺς φίλους·
 ὅταν δέ τις ἀναλαμβάνῃ τὸ τῆς ιστο-
 ρίας ἥθος,
 χρῆ ἐπιλαθέσθαι
 πάντων τῶν τοιούτων
 καὶ πολλάκις μὲν (χρῆ) εὐλογεῖν καὶ
 κοσμεῖν
 τοῖς μεγίστοις ἐπαίνοις
 τοὺς ἐχθροὺς,
 ὅταν αἱ πράξεις ἀπαιτῶσι τοῦτο,
 πολλάκις δ' (ἐ) (χρῆ)
 ἐλέγχειν

ΑΠΟΔΟΣΗ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Λοιπόν, στους υπόλοιπους τομείς της
 ζωής του
 ίσως δε θα μπορούσε κανείς να απο-
 βάλλει
 αυτού του είδους την εύνοια (προς
 γνωστούς και φίλους).
 Γιατί πράγματι, ο ενάρετος άνδρας
 πρέπει να αγαπά τους φίλους του και
 την πατρίδα του
 και να μισεί τους ίδιους εχθρούς που
 μισούν και οι φίλοι του
 και να αγαπά όσους αγαπούν και οι
 φίλοι του.
 Όταν όμως κάποιος επωμίζεται¹ τον
 χαρακτήρα του ιστορικού,
 πρέπει να ξεχάσει
 όλα τα παρόμοια
 και πολλές φορές (πρέπει) να επαινεί
 και να τιμά
 με τους μεγαλύτερους επαίνους
 τους εχθρούς του,
 όταν οι πράξεις τους² το απαιτούν,
 ενώ πολλές φορές (πρέπει)
 να κριτικάρει

1. Αλλιώς: υιοθετεί.

2. Αλλιώς: τα έργα τους.

καὶ ψέγειν ἔπονειδίστως

τοὺς ἀναγκαιοτάτους,
ὅταν αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἁμαρτίαι
τοῦθ' ὑποδεικνύωσιν.

Ὡσπερ γὰρ ζῷου τῶν ὄψων ἀφαιρε-
θειςῶν

ἀχρηιοῦται τὸ ὄλον,
οὕτως ἀναιρεθείσης τῆς ἀληθείας ἐξ
ἱστορίας
τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς
γίνεται ἀνωφελές διήγημα.

καὶ νὰ κατηγορεῖ κατὰ τρόπο τρο-
πιαστικό

τοὺς στενοῦς συγγενεῖς του,
ὅταν τὰ σφάλματα στις πράξεις τους
το υποδεικνύουν.

Δηλαδή, ὅπως ακριβῶς, ὅταν ἓνας
ζωντανὸς οργανισμὸς χάσει τὰ μά-
τια του,

αχρηστεύεται ολόκληρος,
ἔτσι, εἴναι λείπει ἡ ἀλήθεια ἀπὸ τὴν
ἱστορία,

ὅ,τι ἀπομένει ἀπὸ αὐτὴν
εἶναι μὰ ἀνώφελη διήγησι.

3

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Ο ιστορικός δεν πρέπει να επηρεάζεται από την αγάπη του για την πατρίδα του ή για τα αγαπημένα του πρόσωπα. Αξιολογώντας τις πράξεις ιστορικών προσώπων, θα πρέπει να μη διστάζει να επαινεί τους εχθρούς του, όταν διαπιστώνει ότι ενήργησαν σωστά, ή να ψέγει αγαπημένα του πρόσωπα, όταν συμπεραίνει ότι ἔσφαλαν. Η ιστορική αφήγηση πρέπει να στηρίζεται πάντα στην ἀλήθεια, διαφορετικά θα εἶναι ἀχρηστη, ὅπως ἓνα τυφλωμένο ζῶο.

4

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

- ⇒ **ἐν:** πρόθεση (= σε).
- ⇒ **μέν:** σύνδ. αντιθετικός (= ὅμως, ἀπὸ τη μα). Μερικές φορές το μέν μπορεῖ νὰ μένει ἀμετάφραστο.
- ⇒ **οὖν:** σύνδ. συμπερασματικός (= λοιπόν). Συνδέει νοηματικά με τὰ προηγούμενα καὶ δεν εἰδάγει δευτερεύουσες προτάσεις.
- ⇒ **τῷ βίῳ:** ουσ. β' κλ., ἀρσ. γένους, δοτ. εν., ὁ βίος, τοῦ βίου (= ἡ ζωή).
- ⇒ **λοιπῷ:** ἐπίθ. β' κλ., ἀρσ. γένους, δοτ. εν., ὁ λοιπός, ἡ λοιπή, τὸ λοιπὸν (= ὑπόλοιπος).
- ⇒ **τὴν ἐπιείκειαν:** ουσ. α' κλ., θηλ. γένους, αιτιατ. εν., ἡ ἐπιείκεια, τῆς ἐπεικειᾶς (= εὐνοια, καλοσύνη).
- ⇒ **τοιαύτην:** ἀντων. δεικτική, θηλ. γένους, αιτιατ. εν., τοιοῦτος, τοιαύτη, τοιοῦτο(ν) (= τέτοιου εἶδους, τέτοιος, αὐτοῦ του εἶδους).
- ⇒ **ἴσως:** ἐπίρρ. τροπικό (= ἐξίσου· κατὰ τον ἴδιο τρόπο· ἴσως, πιθανόν). Προέρχεται ἀπὸ το ἐπίθ. ὁ ἴσος, ἡ ἴση, τὸ ἴσον.
- ⇒ **οὐκ:** μόριο ἀρνητικό (= δεν).
- ⇒ **τις:** ἀντων. ἀόριστη, ἀρσ. γένους,

ονομ. εν., *τίς, τίς, τί* (= κάποιος). Ο τύπος *τίς* είναι άτονος λόγω έγκλισης τόνου. Εδώ μεταφράζεται *κα-νείς*, επειδή υπάρχει η άρνηση *οὐκ* στην πρόταση.

- ⇒ **ἐκβάλλοι:** ευκτ. ενεστ. ε.φ., γ' εν., του ρήμ. *ἐκβάλλω* (= αποβάλλω, ρίχνω έξω, χύνω). ♦ **οὐκ ἂν ἐκβάλλοι** = δε θα μπορούσε να αποβάλλει.
- ⇒ **γάρ:** σύνδ. αιτιολογικός (= γιατί). ♦ **Καὶ γὰρ** = γιατί πράγματι.
- ⇒ **φιλόφιλον:** επίθ. β' κλ., αρσ. γένους, αιτιατ. εν., *ὁ/ἡ φιλόφιλος, τὸ φιλόφιλον* (= που αγαπά τους φίλους του).
- ⇒ **εἶναι:** απαρέμφ. ενεστ., του ρήμ. *εἶμι* (= είμαι).
- ⇒ **δεῖ:** οριστ. ενεστ. ε.φ., γ' εν., του απροσ. ρήμ. *δεῖ* (= είναι ανάγκη, πρέπει). Το απρόσ. ρήμ. *δεῖ* προέρχεται από το ρήμ. *δέω* (= έχω ανάγκη, απέχω). Όπως όλα τα απρόσωπα ρήματα, παίρνει συνήθως απαρέμφ. ως υποκείμενό του. Το *δεῖ* όμως, όπως και το *χρή* (βλ. πιο κάτω), σπάνια συνοδεύεται από δοτική προσωπική: συνήθως το πρόσωπο που ενεργεί δηλώνεται σε αιτιατική πτώση (ως υποκ. του απαρεμφ. που είναι υποκ. του *δεῖ*).
- ⇒ **τὸν ἄνδρα:** ουσ. γ' κλ., αρσ. γένους, αιτιατ. εν., *ὁ ἀνὴρ, τοῦ ἀνδρός* (= ο άντρας).
- ⇒ **ἀγαθόν:** επίθ. β' κλ., αρσ. γένους, αιτιατ. εν., *ὁ ἀγαθός, ἡ ἀγαθή, τὸ ἀγαθόν* (= τίμος, ενάρτετος, άξιος, ικανός, καλός, έντιμος).
- ⇒ **φιλόπατρι:** επίθ. γ' κλ., αρσ. γένους, αιτιατ. εν., *ὁ/ἡ φιλόπατρις, τὸ φιλόπατρι* (= που αγαπά την πατρίδα του).

Το ουδ. *τὸ φιλόπατρι* χρησιμοποιείται συνήθως αντί της αφηρημένης έννοιας *ἡ φιλοπατρία*. Προσοχή: αιτιατ. εν. αρσ. και θηλ.: *τὸν/τὴν φιλόπατριν*.

- ⇒ **συμμισεῖν:** απαρέμφ. ενεστ. ε.φ., του συνηρ. ρήμ. *συμμισέω, συμμισῶ* (= μισώ τον ίδιο άνθρωπο μαζί με κάποιον άλλο).
- ⇒ **τοῖς φίλοις:** ουσ. β' κλ., αρσ. γένους, δοτ. πληθ., *ὁ φίλος* (= ο φίλος). Το ουσ. προέρχεται από το επίθ. *ὁ φίλος, ἡ φίλη, τὸ φίλον* (= φιλικός).
- ⇒ **τοὺς ἐχθρούς:** ουσ. β' κλ., αρσ. γένους, αιτιατ. πληθ., *ὁ ἐχθρός* (= ο εχθρός). Το ουσ. προέρχεται από το επίθ. *ὁ ἐχθρός, ἡ ἐχθρά, τὸ ἐχθρόν* (= εχθρικός).
- ⇒ **συναγαπᾶν:** απαρέμφ. ενεστ. ε.φ., του συνηρ. ρήμ. *συναγαπάω, συναγαπῶ* (= αγαπῶ τον ίδιο άνθρωπο μαζί με κάποιον άλλο).
- ⇒ **τοὺς φίλους:** ουσ. β' κλ., αρσ. γένους, αιτιατ. πληθ., *ὁ φίλος* (= ο φίλος). Βλ. και πιο πάνω, *τοῖς φίλοις*.
- ⇒ **ὅταν:** σύνδ. χρονικός (= όταν). Εισάγει χρονικές προτάσεις που εκφέρονται με υποτακτική (χρονικοῦποθετικές).
- ⇒ **τὸ ἦθος:** ουσ. γ' κλ., ουδ. γένους, αιτιατ. εν., *τὸ ἦθος, τοῦ ἦθους* (= έθιμο, συνήθεια, χαρακτήρας).
- ⇒ **τῆς ἱστορίας:** ουσ. ά' κλ., θηλ. γένους, γεν. εν., *ἡ ἱστορία, τῆς ἱστορίας* (= έρευνα: διήγηση των γνώσεων που έχουν αποκτηθεῖ με την έρευνα: ιστορία). Εδώ, η λέξη *τῆς ἱστορίας* χρησιμοποιείται αντί της λέξης *τοῦ ἱστορικοῦ*, δηλαδή έχουμε **μετωνυμία**.
- ⇒ **ἀναλαμβάνη:** υποτακτ. ενεστ. ε.φ.,

- γ' εν., του ρήμ. *ἀναλαμβάνω* (= παίρνω στα χέρια μου, επωμίζομαι).
- ⇒ **ἐπιλαθέσθαι**: απαρέμφ. αορ. β' μ.φ., του ρήμ. *ἐπιλανθάνομαι* (= λησμονώ, ξεχνώ).
  - ⇒ **χρή**: οριστ. ενεστ., γ' εν., του απρ. ρήμ. *χρη* (= είναι ανάγκη, χρειάζεται, πρέπει). Το απρ. ρήμ. *χρη*, όπως όλα τα απρόσωπα ρήμ., παίρνει συνήθως απαρέμφ. ως υποκείμενό του. Το *χρη* όμως, όπως και το *δει* (βλ. πιο πάνω), σπάνια συνοδεύεται από δοτική προσωπική· συνήθως το πρόσωπο που ενεργεί δηλώνεται σε αιτιατική πτώση (ως υποκ. του απαρέμφ. που είναι υποκ. του *χρη*).
  - ⇒ **πάντων**: αντων. αόριστη επιμεριστική, ουδ. γένους, γεν. πληθ., *πάντων, πάντων* (= όλος, καθένας).
  - ⇒ **(τῶν) τοιούτων**: αντων. δεικτική, ουδ. γένους, γεν. πληθ., *τοιούτων, τοιαύτη, τοιαύτο(ν)* (= τέτοιου είδους, τέτοιος, παρόμοιος).
  - ⇒ **πολλάκις**: επίρρ. χρονικό (= πολλές φορές).
  - ⇒ **εὐλογεῖν**: απαρέμφ. ενεστ. ε.φ., του συνηρ. ρήμ. *εὐλογέω, εὐλογώ* (= επαινών, λέω καλά λόγια για κάποιον).
  - ⇒ **κοσμεῖν**: απαρέμφ. ενεστ. ε.φ., του συνηρ. ρήμ. *κοσμέω, κοσμῶ* (= στολίζω, τιμώ, διοικώ).
  - ⇒ **τοῖς ἐπαινοῖς**: ουσ. β' κλ., αρσ. γένους, δοτ. πληθ., *ὁ ἔπαινος, τοῦ ἔπαινον* (= επιδοκιμασία, εγκώμιο, έπαινος).
  - ⇒ **μεγίστοις**: επίθ. υπερθετικού βαθμού, β' κλ., αρσ. γένους, δοτ. πληθ., *ὁ μέγιστος, ἡ μέγιστη, τὸ μέγιστον* (= ο πιο μεγάλος). Θετικός: *ὁ μέγας, ἡ μεγάλη, τὸ μέγα*. Συγκριτικός: *ὁ/ἡ μείζων, τὸ μείζον*.
  - ⇒ **τοὺς ἐχθρούς**: βλ. πιο πάνω.
  - ⇒ **αἱ πράξεις**: ουσ. γ' κλ., θηλ. γένους, ονομ. πληθ., *ἡ πράξις, τῆς πράξεως* (= η πράξη, η ενέργεια).
  - ⇒ **ἀπαιτῶσι**: υποτακτ. ενεστ. ε.φ., γ' πληθ., του συνηρ. ρήμ. *ἀπαιτέω, ἀπαιτῶ* (= ζητώ, απαιτώ).
  - ⇒ **τοῦτο**: αντων. δεικτική, ουδ. γένους, αιτιατ. εν., *οὗτος, αὕτη, τοῦτο* (= αυτός, -ή, -ό).
  - ⇒ **ἐλέγχειν**: απαρέμφ. ενεστ. ε.φ., του ρήμ. *ἐλέγχω* (= εξετάζω· ασκώ κριτική· επιπλήττω, κατηγορώ).
  - ⇒ **ψέγειν**: απαρέμφ. ενεστ. ε.φ., του ρήμ. *ψέγω* (= κατηγορώ, κατακρίνω).
  - ⇒ **ἔπονειδίστως**: επίρρ. τροπικό (= με τρόπο ντροπιαστικό, κατά τρόπο αισχρό).
  - ⇒ **τοὺς ἀναγκαιοτάτους**: επίθ. υπερθετικού βαθμού β' κλ., αρσ. γένους, αιτιατ. πληθ., *ὁ ἀναγκαιοτάτος, ἡ ἀναγκαιοτάτη, τὸ ἀναγκαιοτάτον* (= ο πιο αναγκαίος· ο πιο στενός συγγενής εξ αίματος).
  - ⇒ **αἱ ἁμαρτίαι**: ουσ. α' κλ., θηλ. γένους, ονομ. πληθ., *ἡ ἁμαρτία, τῆς ἁμαρτίας* (= αποτυχία, παράπτωμα, σφάλμα).
  - ⇒ **τῶν ἐπιτηδευμάτων**: ουσ. γ' κλ., ουδ. γένους, γεν. πληθ., *τὸ ἐπιτήδευμα, τοῦ ἐπιτηδεύματος* (= η πράξη, η ασχολία, η εργασία, το ἐπάγγελμα).
  - ⇒ **τοῦθ' (= τοῦτο)**: βλ. πιο πάνω. Η κατάληξη -ο έπαθε έκθλιψη, επειδή ακολουθεῖ λέξη που αρχίζει από

φωνήεν. Στη συνέχεια το -τ τράπηκε σε -θ, επειδή το υ παίρνει δασεία.

⇒ **ὑποδεικνύωσιν:** υποτακτ. ενεστ. ε.φ., γ' πληθ., του ρήμ. *ὑποδείκνυμι* και *ὑποδεικνύω* (= δείχνω εμμέσως, υποδηλώνω, φανερώνω τη θέλησή μου, δείχνω σε κάποιον να κάνει κάτι, υποδεικνύω).

⇒ **ὥσπερ:** επίρρ. αναφορικό που δηλώνει τρόπο (= όπως ακριβώς).

⇒ **γάρ:** σύνδ. αιτιολογικός (= γιατί, διότι).

Ο γάρ είναι παρατακτικός σύνδ., δηλαδή δεν εισάγει ποτέ δευτερεύουσα πρόταση. Δεν μπαίνει ποτέ ως πρώτη λέξη σε μια πρόταση.

⇒ **ζῶον:** ουσ. β' κλ., ουδ. γένους, γεν. εν., *τὸ ζῶον, τοῦ ζῶου* (= ζώο, ζωτανός οργανισμός).

⇒ **τῶν ὄψεων:** ουσ. γ' κλ., θηλ. γένους, γεν. πληθ., *ἡ ὄψεις, τῆς ὄψεως* (= εξωτερική μορφή, πρόσωπο, ὄραση). ♦ Στον πληθ.: *αἱ ὄψεις* = τὰ μάτια.

⇒ **ἀφαιρεθεισῶν:** μτχ. παθητ. αορ. α', θηλ. γένους, γεν. πληθ., του συνηρ. ρήμ. *ἀφαιρέομαι, ἀφαιρούμαι* (= αφαιρούμαι, απομακρύνομαι).

⇒ **ἀχρειοῦται:** οριστ. ενεστ. μ.φ., γ' εν., του συνηρ. ρήμ. *ἀχρειόομαι, ἀχρειοῦμαι* (= ἀχρηστεύομαι, γίνομαι ἀχρηστος, ἀνίκανος).

⇒ **τὸ ὄλον:** επίθ. β' κλ., ουδ. γένους,

ονομ. εν., *ὁ ὄλος, ἡ ὄλη, τὸ ὄλον* (= ὅλος, ολόκληρος, συνολικός).

⇒ **οὕτως:** επίρρ. τροπικό (= έτσι).

⇒ **ἐξ (ἢ ἐκ):** πρόθ. κύρια (= από, μέσα από). Συντάσσεται με γενική και η βασιική της σημασία είναι «ἐξω από» (είναι αντίθετη της πρόθεσης ἐν).

⇒ **ἱστορίας:** ουσ. α' κλ., θηλ. γένους, γεν. εν., *ἡ ἱστορία*.

⇒ **ἀναιρεθείσης:** μτχ. παθητ. αορ. α', θηλ. γένους, γεν. εν., του συνηρ. ρήμ. *ἀναιρέομαι, ἀναιροῦμαι* (= αποσύρομαι, διαγράφομαι, λείπω).

⇒ **τῆς ἀληθείας:** ουσ. α' κλ., θηλ. γένους, γεν. εν., *ἡ ἀλήθεια, τῆς ἀληθείας* (= η ἀλήθεια).

⇒ **τὸ καταλειπόμενον:** μτχ. ενεστ. μ.φ., ουδ. γένους, ονομ. εν., του ρήμ. *καταλείπομαι* (= μένω πίσω, ἀπομένω).

⇒ **αὐτῆς:** αντων. οριστική ἢ επαναληπτική, θηλ. γένους, γεν. εν., *αὐτός, αὐτή, αὐτό*. Εδώ: *αὐτῆς* = *τῆς ἱστορίας* (επαναληπτική).

⇒ **ἀνωφελές:** επίθ. γ' κλ., ουδ. γένους, ονομ. εν., *ὀῆ ἀνωφελῆς, τὸ ἀνωφελές* (= ἀχρηστος, ἀνώφελος).

⇒ **γίνεται:** οριστ. ενεστ. μ.φ., γ' εν., του ρήμ. *γίνομαι και γίγνομαι* (= γίνομαι, είμαι).

⇒ **διήγημα:** ουσ. γ' κλ., ουδ. γένους, ονομ. εν., *τὸ διήγημα, τοῦ διηγήματος* (= ἀφήγημα, ἐξιςτόρηση, διήγηση).

5

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

► *Ἐν μὲν οὖν τῷ λοιπῷ βίῳ τὴν τοιαύτην ἐπέκειαν ἴσως οὐκ ἂν τις ἐκβάλλοι:* κύρια πρόταση.

(οὐκ) ἄν ἐκβάλλοι: ρήμ. • **τις**: υποκ. του ἄν ἐκβάλλοι • **ἐν τῷ βίῳ**: εμπρόθ. προσδ. κατάστασης στο ἄν ἐκβάλλοι • **λοιπῶ**: επιθ. προσδ. στο βίῳ • **τὴν ἐπιείκειαν**: αντικ. του ἄν ἐκβάλλοι • **τοιαύτην**: επιθ. προσδ. στο τὴν ἐπιείκειαν • **ἴσως**: επιρρ. προσδ. που δηλώνει πιθανότητα στο ἄν ἐκβάλλοι.

► **καὶ γὰρ φιλόφιλον εἶναι δεῖ τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ φιλόπατριν καὶ συμμισεῖν τοῖς φίλοις τοὺς ἐχθροὺς καὶ συναγαπᾶν τοὺς φίλους**: κύρια πρόταση.

δεῖ: ρήμ. (απρὸς.) • **εἶναι / συμμισεῖν / συναγαπᾶν**: τελικά απαρέμφ., υποκ. του **δεῖ** • **τὸν ἄνδρα**: υποκ. των εἶναι / συμμισεῖν / συναγαπᾶν (ετεροπροσωπία) • **ἀγαθόν**: επιθ. προσδ. στο τὸν ἄνδρα • **φιλόφιλον / φιλόπατριν**: κατηγορ. στο υποκ. του εἶναι • **τοῖς φίλοις**: αντικ. (έμμεσο) των συμμισεῖν / συναγαπᾶν • **τοὺς ἐχθροὺς**: αντικ. (άμεσο) του συμμισεῖν • **τοὺς φίλους**: αντικ. του συναγαπᾶν.

► **ὅταν δὲ τὸ τῆς ἱστορίας ἦθος ἀναλαμβάνῃ τις**: δευτερεύουσα (επιρρ.) χρονικοῦποθετική³ πρόταση· εξαρτάται από την κύρια πρόταση *καὶ γὰρ [...] τοὺς φίλους* με την οποία σχηματίζει λανθάνοντα υποθετικό λόγο που δηλώνει επανάληψη στο παρόν και στο μέλλον.

ἀναλαμβάνῃ: ρήμ. • **τις**: υποκ. του ἀναλαμβάνῃ • **τὸ ἦθος**: αντικ. του ἀναλαμβάνῃ • **τῆς ἱστορίας**: γεν. κτητική στο τὸ ἦθος.

► **ἐπιλαθέσθαι χρῆ πάντων τῶν τοιούτων καὶ πολλάκις μὲν εὐλογεῖν καὶ κοσμεῖν τοῖς μεγίστοις ἐπαίνοις τοὺς ἐχθροὺς, [...] πολλάκις δ' ἐλέγχειν καὶ ψέγειν ἐπονειδίστως τοὺς ἀναγκαιοτάτους**: κύρια πρόταση.

χρῆ: ρήμ. (απρὸς.) • **ἐπιλαθέσθαι / εὐλογεῖν / κοσμεῖν / ἐλέγχειν / ψέγειν**: τελικά απαρέμφ., υποκ. του **χρῆ** • **ενν. τοῦτον**: υποκ. των ἐπιλαθέσθαι / εὐλογεῖν / κοσμεῖν / ἐλέγχειν / ψέγειν • **τῶν τοιούτων**: αντικ. του ἐπιλαθέσθαι • **πάντων**: κατηγορ. προσδ. στο τῶν τοιούτων • **πολλάκις**: επιρρ. προσδ. χρόνου στο εὐλογεῖν • **τοὺς ἐχθροὺς**: αντικ. στο κοσμεῖν • **τοῖς ἐπαίνοις**: δοτ. του μέσου στο κοσμεῖν • **μεγίστοις**: επιθ. προσδ. στο τοῖς ἐπαίνοις • **πολλάκις**: επιρρ. προσδ. χρόνου στα ἐλέγχειν / ψέγειν • **ἐπονειδίστως**: επιρρ. προσδ. τρόπου στο ψέγειν • **τοὺς ἀναγκαιοτάτους**: αντικ. στο ψέγειν.

► **ὅταν αἱ πράξεις ἀπαιτῶσι τοῦτο**: δευτερεύουσα (επιρρ.) χρονικοῦποθετική πρόταση· εξαρτάται από τα απαρέμφ. *εὐλογεῖν / κοσμεῖν* με τα οποία σχηματίζει λανθάνοντα υποθετικό λόγο που δηλώνει επανάληψη στο παρόν και στο μέλλον.

ἀπαιτῶσι: ρήμ. • **αἱ πράξεις**: υποκ. του ἀπαιτῶσι • **τοῦτο**: αντικ. του ἀπαιτῶσι.

► **ὅταν αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἁμαρτίαι τοῦθ' ὑποδεικνύωσιν**: δευτερεύουσα (επιρρ.) χρονικοῦποθετική πρόταση· εξαρτάται από τα απαρέμφ. *ἐλέγχειν / ψέγειν* με τα οποία σχηματίζει λανθάνοντα υποθετικό λόγο που δηλώνει επανάληψη στο παρόν και στο μέλλον.

ὑποδεικνύωσιν: ρήμ. • **αἱ ἁμαρτίαι**: υποκ. του ὑποδεικνύωσιν • **τῶν ἐπιτηδευμάτων**: γεν. υποκειμενική στο αἱ ἁμαρτίαι • **τοῦθ'**: αντικ. του ὑποδεικνύωσιν.

3. **Χρονικοῦποθετικές** λέγονται οι χρονικές προτάσεις που εκφέρονται με υποτακτική ή ευκτική. Εκτός από χρόνο εκφράζουν και προϋπόθεση.

► **Ὡσπερ γὰρ ζῶν τῶν ὄψεων ἀφαιρεθεισῶν ἀχρειοῦται τὸ ὅλον:** δευτερεύουσα (επιρρ.) αναφορική παραβολική πρόταση (που δηλώνει τρόπο)· εξαρτάται από την κύρια πρόταση *οὕτως [...] γίνεται διήγημα*.

ἀχρειοῦται: ρήμ. • **τὸ ὅλον:** υποκ. του *ἀχρειοῦται* • **ζῶν:** γεν. διαιρετική στο *τὸ ὅλον* • **ἀφαιρεθεισῶν:** υποθετική μτχ., γεν. απόλυτη • **τῶν ὄψεων:** υποκ. της μτχ. *ἀφαιρεθεισῶν*.

► **οὕτως ἐξ ἱστορίας ἀναιρεθείσης τῆς ἀληθείας τὸ καταλειπόμενον αὐτῆς ἀνωφελὲς γίνεται διήγημα:** κύρια πρόταση.

γίνεται: ρήμ. • **τὸ καταλειπόμενον:** έναρθη επιθ. μτχ., υποκ. του *γίνεται* • **αὐτῆς:** γεν. διαιρετική στη μτχ. *τὸ καταλειπόμενον* • **διήγημα:** κατηγορ. στο υποκ. του *γίνεται* • **ἀνωφελές:** επιθ. προσδ. στο *διήγημα* • **οὕτως:** επιρρ. προσδ. τρόπου στο *γίνεται* • **ἀναιρεθείσης:** υποθετική μτχ., γεν. απόλυτη • **τῆς ἀληθείας:** υποκ. της μτχ. *ἀναιρεθείσης* • **ἐξ ἱστορίας:** εμπρόθ. προσδ. απομάκρυνσης (μεταφορικά) στη μτχ. *ἀναιρεθείσης*.

6

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

➔ **τὴν τοιαύτην ἐπέεικίαν:** Ο Πολύβιος αναφέρεται εδώ στην εὐνοια με την οποία αντιμετωπίζουμε τα αγαπημένα μας πρόσωπα. Στην ιδιωτική μας ζωή πρέπει να συγχωρούμε τα σφάλματα των προσώπων που αγαπάμε και σεβόμαστε. Ο ιστορικός όμως, κατά τον Πολύβιο, πρέπει να είναι αντικειμενικός και αμερόληπτος και να μη συγκαλύπτει τα σφάλματα ούτε της πατρίδας του ούτε των φίλων του.

➔ **καὶ συμμισεῖν τοῖς φίλοις τοὺς ἐχθροὺς καὶ συναγαπᾶν τοὺς φίλους:** Σύμφωνα με την αρχαία ελληνική ηθική, θεωρείται έντιμος και ηθικός άντρας αυτός που σέβεται, αγαπά και συμπαραστέκεται στους φίλους του. Από την άλλη μεριά, πρέπει να θεωρεί ότι οι εχθροί των φίλων του είναι και δικοί του εχθροί. Ο Πολύβιος λοιπόν τονίζει πως η αρχή αυτή, που θεωρείται κριτήριο με βάση το οποίο αξιολογείται η ηθική ποιότητα ενός ατόμου, δεν πρέπει να ισχύει στον χώρο της ιστορίας. Ο ιστορικός πρέπει να ερευνά και να κρίνει αμερόληπτα, χωρίς να επηρεάζεται από συμπάθειες και αντιπάθειες.

➔ **Ὡσπερ γὰρ ζῶν τῶν ὄψεων ἀφαιρεθεισῶν [...] ἀνωφελὲς γίνεται διήγημα:** Ο Πολύβιος είχε ως πρότυπό του τον Θουκυδίδη και θεωρούσε ότι ο ιστορικός πρέπει να είναι αντικειμενικός, να κάνει ο ίδιος αυτοψίες σε χώρους που συνέβησαν σημαντικά ιστορικά γεγονότα, διερευνώντας τα αίτιά τους αλλά και τον ακριβή τρόπο με τον οποίο συνέβησαν. Στόχος του ιστορικού, κατά τον Πολύβιο, είναι η αναζήτηση της αλήθειας, την οποία χαρακτηρίζει «το μάτι της ιστορίας». Συνεπώς, ιστορία που δε στηρίζεται στην αλήθεια θα μοιάζει με ζωντανό οργανισμό που έχει χάσει τα μάτια του.

7

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1. Ποιες είναι οι υποχρεώσεις ενός φίλου προς τους συντρόφους του, σύμφωνα με τον Πολύβιο;

Σύμφωνα με τον Πολύβιο, ένας ενάρετος άντρας έχει την ηθική υποχρέωση να σέβεται τους φίλους του και να τους συμπαρίσταται με κάθε τρόπο, όποτε έχουν ανάγκη. Παράλληλα, πρέπει τους φίλους των φίλων του να τους θεωρεί και δικούς του φίλους και συνεπώς να είναι έτοιμος να τους προσφέρει κάθε ηθική ή υλική βοήθεια. Ακόμα, προσήλωση σε μια ειλικρινή φίλια σημαίνει ότι οι εχθροί των φίλων θεωρούνται κοινοί εχθροί και επομένως καθένας έχει την ηθική υποχρέωση να βοηθά τους φίλους εναντίον των αντιπάλων τους, όταν παρίσταται ανάγκη. Σε αυτή την ηθική αρχή πρέπει καθένας να είναι συνεπής τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο βίο του.

2. Πώς πρέπει να αντιμετωπίζει ο ιστορικός τα πρόσωπα για τα οποία κάνει λόγο στο έργο του;

Κατά τον Πολύβιο, ο ιστορικός πρέπει να αντιμετωπίζει τα πρόσωπα για τα οποία κάνει λόγο στο έργο του διαφορετικά από ό,τι επιτάσσει η κοινωνική ηθική (βλ. απάντηση στην ερώτηση 1 και ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ, πιο πάνω). Πρέπει να κρίνει τα πρόσωπα αυτά αμερόληπτα, με κριτήριο τις πράξεις τους και όχι με κριτήριο το αν πρόσκειται φιλικά ή εχθρικά σε αυτά. Αντίθετα, πρέπει να αξιολογεί τα γεγονότα, τις ενέργειες και τις επιλογές των προσώπων και, αφού μελετήσει όλες τις διαθέσιμες σε αυτόν πηγές, να εξάγει αντικειμενικά συμπεράσματα για το ποιος ενήργησε σωστά και αποτελεσματικά σε ορισμένη στιγμή και ποιος όχι. Έτσι, δε θα πρέπει να διστάζει ακόμα και να επαινεί πρόσωπα που στην ιδιωτική ή δημόσια ζωή του είναι αντίπαλοί του, αν κρίνει ότι αυτά ενήργησαν σωστά. Για παράδειγμα, ένας Έλληνας ιστορικός θα πρέπει να επαινέσει έναν Ρωμαίο στρατηγό, εφόσον αυτός ακολούθησε σωστή στρατηγική, ακόμα και αν το αποτέλεσμα της στρατηγικής του ήταν να ζημωθούν οι Έλληνες.

Από την άλλη πλευρά, είναι ανεπίτρεπτο να αντιμετωπίζει με επιεική διάθεση τα σφάλματα και τις απρέπειες των φιλικών του προσώπων. Αντίθετα, οφείλει να αναδεικνύει και να αποδοκιμάζει τα ατοπήματά τους, ακόμα και αν αυτό έχει ως αποτέλεσμα να ντροπιαστούν τα πρόσωπα αυτά.

3. Ποιες συνέπειες έχει για την ποιότητα του ιστορικού έργου η μη τήρηση των προϋποθέσεων που εκθέτει ο Πολύβιος;

Ο Πολύβιος θέτει ως προϋποθέσεις για την ποιότητα του ιστορικού έργου τη συνεχή αναζήτηση της ιστορικής αλήθειας, την αντικειμενικότητα και την αμεροληψία του ιστορικού απέναντι σε πρόσωπα και γεγονότα (βλ. απάντηση στην ερώτηση 2). Η μη τήρηση των προϋποθέσεων αυτών θα έχει ως αποτέλεσμα να γίνει η ιστορική αφήγησή του ανώφελη διήγηση, γιατί ούτε την ιστορική αλήθεια

θα ανιχνεύει ούτε διδακτικό χαρακτήρα θα έχει, αλλά θα παραπλανά τον αναγνώστη.

4. Είναι τα σύγχρονα μέσα μαζικής ενημέρωσης (ο γραπτός και ηλεκτρονικός τύπος) πηγή αξιόπιστων ιστορικών στοιχείων, που θα αξιοποιηθεί ο ιστορικός της εποχής μας; Πιστεύετε ότι πληρούν τις προϋποθέσεις που θέτει ο Πολύβιος; Να αναφέρετε συγκεκριμένα παραδείγματα από την εμπειρία σας.

Στη σημερινή εποχή, είναι πολυπληθείς οι πηγές από τις οποίες ο ιστορικός της εποχής μας θα ανασυνθέσει την ιστορία του παρόντος. Οι πληροφορίες που διαχέονται μέσω των Μ.Μ.Ε. αποτελούν υλικό που πρέπει να αξιοποιηθεί από τον ιστορικό. Ωστόσο, συχνά οι πληροφορίες αυτές είναι αντιφατικές, καθώς κάθε εφημερίδα, τηλεοπτικός ή ραδιοφωνικός σταθμός κτλ. παρουσιάζει τα γεγονότα μέσα από τη δική του υποκειμενική οπτική και συχνά αλλοιωμένα με τρόπο που να υπηρετούν πολιτικές, οικονομικές, ιδεολογικές ή άλλες επιδιώξεις. Ο ιστορικός θα πρέπει να διασταυρώνει τις αντιφατικές πληροφορίες και να τις εξετάζει με κριτικό πνεύμα. Η αναζήτηση λοιπόν της αλήθειας δεν είναι ευκολότερη για τον ιστορικό σήμερα σε σχέση με το παρελθόν. Οι συμβουλές του Πολύβιου προς τους ιστορικούς είναι πάντα επίκαιρες.

Β΄ ΜΕΡΟΣ

Λεξιλογικά – Σημασιολογικά – Ετυμολογικά

Β1. Λεξιλογικός Πίνακας

1

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1. Να αποδώσετε τη σημασία των φράσεων και λέξεων: «από καταβολής κόσμου», «διαγωγή κοσμιότητα», κοσμογονία, κοσμοθεωρία, κοσμοπολίτης.

- «από καταβολής κόσμου» = από την αρχή της δημιουργίας του κόσμου, από τότε που δημιουργήθηκε ο κόσμος.
- «διαγωγή κοσμιότητα» = πολύ κόσμια διαγωγή, συμπεριφορά. (Η φράση χρησιμοποιείται για τον χαρακτηρισμό της συμπεριφοράς των μαθητών όταν είναι η αρμόζουσα.)
- **κοσμογονία** = η δημιουργία του κόσμου, του σύμπαντος· το σύνολο των μύθων και παραδόσεων που ερμηνεύουν την προέλευση του κόσμου· (μεταφορικά) ριζικές αλλαγές που ανατρέπουν μια παγιωμένη κατάσταση.

- **κοσμοθεωρία** = το σύνολο των φιλοσοφικών απόψεων κάποιου σχετικά με τη δομή και τη λειτουργία του κόσμου· η άποψη, η στάση, ο ιδιαίτερος τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζει κάποιος τα μεγάλα προβλήματα της ζωής.
- **κοσμοπολίτης** = αυτός που θεωρεί τον εαυτό του πολίτη όλου του κόσμου, που θεωρεί πατρίδα του ολόκληρη τη γη· αυτός που έχει ταξιδέψει και έχει ζήσει σε πολλούς τόπους, έχει αφομοιώσει ποικίλους τρόπους ζωής και κινείται με άνεση στους κοσμικούς κύκλους διαφορετικών χωρών.

2. Με τη βοήθεια του Λεξιλογικού Πίνακα να βρείτε την κατάλληλη λέξη της α.ε. για τις σημασίες που σας δίνονται:

- α. **ὁ κόσμιος** : αυτός που συμπεριφέρεται με ευγένεια, ο φρόνιμος.
 β. **τὸ κόσμημα** : το στολίδι.
 γ. **ἡ κοσμιότης** : η ευπρέπεια, η ευγένεια.
 δ. **ὁ κοσμοκράτωρ** : αυτός που κυβερνά τον κόσμο.

3. Να κατατάξετε τις ομόρριζες του ρήματος κοσμῶ λέξεις της α.ε. που περιλαμβάνει ο παραπάνω πίνακας σε κατηγορίες ανάλογα με αυτό που δηλώνουν. Θυμηθείτε ὅσα διδαχθήκατε στο κεφάλαιο της παραγωγής στην προηγούμενη τάξη:

ουσιαστικά				
πρόσωπο που ενεργεί	ἐνέργεια, κατάσταση	αποτέλεσμα ἐνέργειας	ουσιαστικό παράγωγο ἀπὸ ἐπίθετο	ἐπίθετα
ὁ κοσμητῆς ὁ κοσμήτωρ ὁ κοσμοκράτωρ	ἡ κόσμησις ἡ κοσμογονία ἡ κοσμογραφία	τὸ κόσμημα	ἡ κοσμιότης ἡ ἀκοσμία	κοσμητὸς κοσμητικὸς κοσμικὸς κόσμος

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Στον ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΟ ΠΙΝΑΚΑ ὑπάρχει και τὸ σύνθετο ουσ. *ὁ κοσμοπολίτης*, που εἶναι παρώνυμο και δηλώνει πρόσωπο σχετικὸ με εκείνο που εκφράζει ἡ πρωτότυπη λέξη (*κοσμόπολις*).

B2. Ετυμολογικά

1

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

- 1. Να σχηματίσετε σύνθετα αρσενικά ουσιαστικά και επίθετα της α.ε. χρησιμοποιώντας τα συνθετικά που δίνονται:**

• λόγος	+	γράφω	→	ουσ.: λογογραφεύς επίθ.: λογογραφικός, -ή, -όν
• μύθος	+	λέγω	→	ουσ.: μυθολόγος επίθ.: μυθολογικός, -ή, -όν
• οίκος	+	δεσπότης	→	ουσ.: οικοδεσπότης επίθ.: οικοδεσποτικός, -ή, -όν
• νόμος	+	τίθημι (θε-)	→	ουσ.: νομοθέτης επίθ.: νομοθετικός, -ή, -όν
• λίθος	+	ξέω	→	ουσ.: λιθοξόος επίθ.: λιθοξοϊκός, -ή, -όν
• νίκη	+	φέρω	→	επίθ.: νικηφόρος, -ος, -ον
• κτήνος	+	τρέφω	→	επίθ.: κτηνοτρόφος, -ος, -ον
• θάνατος	+	φέρω	→	επίθ.: θανατηφόρος, -ος, -ον

2. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της ν.ε. με **ά** συνθετικό τα ουσιαστικά της α.ε. που δίνονται:

- **αίμα (-ατος)**
αυτός που δίνει (ο δότης) αίμα: αιμοδότης
αυτός που είναι βαμμένος με αίμα: αιματοβαμμένος
η διαδικασία καθαρισμού (κάθαρση) του αίματος: αιμοκάθαρση
- **λόγος**
αυτός που γράφει λόγους: λογογράφος
η τέχνη του λόγου: λογοτεχνία
παιχνίδι (παίγνιο) με τον λόγο: λογοπαίγνιο
η θεραπεία διαταραχών του λόγου: λογοθεραπεία

Γ΄ ΜΕΡΟΣ

Γραμματική – Σύνταξη

1

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ

- ▶ **Λαμβάνοντας υπόψη τις καταλήξεις της γ΄ κλίσης, να συμπληρώσετε τους πίνακες και να τονίσετε τους άτονους τύπους:**

	μονόθεμα		διπλόθεμα	
	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ
ονομ.	σωτήρ	σωτήρες	πράκτωρ	πράκτορες
γεν.	σωτήρος	σωτήρων	πράκτορος	πρακτόρων
δοτ.	σωτήρι	σωτήρσι(ν)	πράκτορι	πράκτορσι(ν)
αιτιατ.	σωτήρα	σωτήρας	πράκτορα	πράκτορας
κλητ.	σώτερ	σωτήρες	πράκτορ	πράκτορες

Συγκοπόμενα διπλόθεμα υγρόληκτα

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
ονομ.	άνηρ	πατήρ	ἄνδρες	πατέρες
γεν.	άνδρoς	πατρός	άνδρῶν	πατέρων
δοτ.	άνδρι	πατρι	άνδράσι(ν)	πατράσιν
αιτιατ.	ἄνδρα	πατέρα	ἄνδρας	πατέρας
κλητ.	ἄνερ	πάτερ	ἄνδρες	πατέρες

2

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1. Να κλιθούν στις πλάγιες πτώσεις και των δύο αριθμών τα ουσιαστικά ἡ μήτηρ και τὸ ἔθνος.

	ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ		ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ	
γεν.	τῆς μητρὸς	τοῦ ἔθνους	τῶν μητέρων	τῶν ἔθνων
δοτ.	τῇ μητρὶ	τῷ ἔθνει	ταῖς μητράσι(ν)	τοῖς ἔθνεσι(ν)
αιτ.	τὴν μητέρα	τὸ ἔθνος	τὰς μητέρας	τὰ ἔθνη

2. Να εντοπίσετε τα τριτόκλιτα ουσιαστικά του κειμένου και να τα γράψετε στην ίδια πώση του άλλου αριθμού.

- ἄνδρα → ἄνδρας
- φιλόπατριν → φιλοπάτριδας
- τὸ ἦθος → τὰ ἦθη
- αἱ πράξεις → ἡ πράξις
- τῶν ἐπιτηδευμάτων → τοῦ ἐπιτηδεύματος
- τῶν ὄψεων → τῆς ὄψεως
- διήγημα → διηγήματα

3. Να γράψετε τα παρακάτω ουσιαστικά στην ίδια πτώση του άλλου αριθμού:

• τὸν μῆνα	→ τὸς μῆνας	• τοῦ ἐλαιῶνος	→ τῶν ἐλαιῶνων
• ὦ νυμφῶν	→ ὦ νυμφῶνες	• οἱ σωλήνες	→ ὁ σωλήν
• τοῦ κοσμήτορος	→ τῶν κοσμητόρων	• ὦ ἐκλέκτορες	→ ὦ ἐκλέκτορ
• τῷ πυρῆνι	→ τοῖς πυρῆσι(ν)	• τοῦ κώδωνος	→ τῶν κωδῶνων
• τὴν ἀηδόνα	→ τὰς ἀηδόνας	• τοὺς κανόνας	→ τὸν κανόνα
• οἱ νιπτήρες	→ ὁ νιπτήρ	• τῶν δαιμόνων	→ τοῦ δαίμονος
• τῷ ἄξονι	→ τοῖς ἄξοσι(ν)	• τῷ βέλει	→ τοῖς βέλεσι(ν)

4. Να γράψετε τη γενική ενικού των παρακάτω ουσιαστικών λαμβάνοντας υπόψη τη μορφή τους στη ν.ε.: *σιαγόν, παντοκράτωρ, συνδαιτυμόν, χειμών, Ἀπόλλων, Εὐρυτάν, λιμήν, Πάν, ξενών, παρθενών, κηδεμών, χεῖρ.*

ονομαστική ενικού	γενική ενικού
σιαγόν	σιαγόνος
παντοκράτωρ	παντοκράτορος
συνδαιτυμόν	συνδαιτυμόνος
χειμών	χειμήνος
Ἀπόλλων	Ἀπόλλωνος
Εὐρυτάν	Εὐρυτάνος
λιμήν	λιμήνος
Πάν	Πανός
ξενών	ξενώνος
παρθενών	παρθενώνος
κηδεμών	κηδεμόνος
χεῖρ	χειρὸς

5. Να συμπληρώσετε τις παρακάτω προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο των ουσιαστικών που βρίσκονται σε παρένθεση:

- Οἱ ἀρχαῖοι ἐνόμιζον τοὺς **ἀστέρας** (*ἀστήρ*) θεοὺς εἶναι.
- Οἱ τετελευτηκότες ἐρήμους τοὺς **πατέρας** (*πατήρ*) καὶ τὰς **μητέρας** (*μήτηρ*) ἀπέλιπον.
- Φθειροῦσιν **ἦθη** (*ἦθος*, αιτ. πληθ.) χρηστὰ ὁμίλια κακαί.
- Παρὰ Λεσβίοις ἀγὼν ἄγεται **κάλλους** (*κάλλος*, γεν. εν.) γυναικῶν ἐν τῷ **τεμένει** (*τέμενος*) τῆς Ἥρας λεγόμενος καλλιστεία.
- Οἱ Πέρσαι χαλεπῶς φέρουσι τοῖς παροῦσι **πράγμασι** (*πράγμα*).
- Βούλομαι ὑμῖν τὰ **ὀνόματα** (*ὄνομα*) αὐτῶν ἀναγνῶναι.
- Ἦν ποτε χρόνος ὅτε θεοὶ μὲν ἦσαν, θνητὰ δὲ **γένη** (*γένος*) οὐκ ἦσαν.

[Μεταγραφή των παραδειγμάτων στη νέα ελληνική

- α. Οι αρχαίοι νόμιζαν ότι οι αστέρες είναι θεοί.
- β. Οι σκοτωμένοι άφησαν έρημους τους πατέρες και τις μητέρες τους.
- γ. Οι κακές συναναστροφές διαφθείρουν τους ηθικούς χαρακτήρες.
- δ. Στους Λεσβίους διοργανώνεται στον ναό της Ήρας διαγωνισμός ομορφιάς γυναικών, ο οποίος ονομάζεται «καλλιστεία».
- ε. Οι Πέρσες δυσανασχετούν με την τωρινή κατάσταση.
- στ. Θέλω να σας διαβάσω τα ονόματά τους.
- ζ. Υπήρχε κάποτε μια εποχή κατά την οποία υπήρχαν θεοί, αλλά δεν υπήρχαν θνητά γένη.]

6. Να αναγνωρίσετε το είδος της σύνδεσης στις περιόδους που ακολουθούν και να δηλώσετε τι συνδέουν κάθε φορά οι σύνδεσμοι:

α. **Τηλικαῦτα αὐτοῖς τὸ μέγεθος καὶ τσαῦτα τὸ πλῆθος εἴργασται.**

Παρατακτική σύνδεση: Ο συμπλεκτικός σύνδεσμος **καὶ** συνδέει τους όρους *Τηλικαῦτα, τσαῦτα*.

β. **Ἐγὼ ἀναιδὴς οὐτ' εἰμὶ οὐτ' ἂν γενοίμην.**

Παρατακτική σύνδεση: Οι αποφατικοί συμπλεκτικοί σύνδεσμοι **οὔτε – οὔτε** συνδέουν τις δύο κύριες προτάσεις.

γ. **Στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζητεῖ δὲ τὰ βελτίω.**

Παρατακτική σύνδεση: Οι αντιθετικοί σύνδεσμοι **μὲν – δὲ** συνδέουν τις δύο κύριες προτάσεις.

δ. **Οἱ δὲ ἐπίθοντο· ἐπίστευον γὰρ αὐτῷ.**

Παρατακτική σύνδεση: Ο παρατακτικός αιτιολογικός σύνδεσμος **γὰρ** συνδέει τις δύο ημπεριόδους. (Βλ. ΣΑΕΓ, σελ. 139.)

ε. **Κάλλος μὲν ἢ χρόνος ἀνήλωσεν ἢ νόσος ἐμάρανε.**

Παρατακτική σύνδεση: Οι διαζευκτικοί σύνδεσμοι **ἢ – ἢ** συνδέουν τις δύο κύριες προτάσεις.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Για τη σύνδεση των δύο κύριων προτάσεων θα μπορούσε να έχει χρησιμοποιηθεί μόνο ο ένας σύνδεσμος, δηλαδή:

«Κάλλος μὲν χρόνος ἀνήλωσεν ἢ νόσος ἐμάρανε». Με τη χρήση των δύο συνδέσμων δίνεται έμφαση (**εμφατική διάζευξη**). (Βλ. και ΣΑΕΓ, σελ. 135.)

στ. **Ἄριστοφάνης οὐ μόνον τῶν ἰδίων ἀλλὰ καὶ τῶν κοινῶν ἐβούλετο ἐπιμελεῖσθαι.**

Παρατακτική σύνδεση: Το ζεύγος συνδέσμων **οὐ μόνον – ἀλλὰ καὶ** συνδέει τους όρους *τῶν ἰδίων και τῶν κοινῶν*, οι οποίοι έχουν ίδια συντακτική λειτουργία (αντικείμενα του *ἐπιμελεῖσθαι*).

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Το ζεύγος *οὐ μόνον – ἀλλὰ καὶ* χρησιμοποιείται για να τονιστεί πως ο δεύτερος από τους συνδεόμενους όρους δηλώνει κάτι σημαντικότερο από τον πρώτο όρο (**επιδοτική καταφατική συμπλοκή**). Ο σύνδεσμος *ἀλλὰ* στην περίπτωση αυτή δεν είναι αντιθετικός, γιατί δεν υπάρχει αντίθεση μεταξύ των όρων που συνδέονται.

Προσοχή! Μολονότι στο ζεύγος *οὐ μόνον* – *ἀλλὰ καὶ* υπάρχει η άρνηση *οὐ*, και οι δύο συνδεδόμενοι όροι είναι καταφατικοί. Δηλαδή, η πρόταση «Ο Αριστοφάνης ήθελε να ασχολείται όχι μόνο με τις προσωπικές του υποθέσεις αλλά και με τις δημόσιες» δηλώνει ότι ήθελε να ασχολείται και με τις προσωπικές του και με τις δημόσιες υποθέσεις. (Βλ. και ΣΑΕΓ, σελ. 135.)

ζ. Οὐκ οἶδα σαφῶς· ἔοικε δ' οὖν ἀτόπῳ.

Παρατακτική σύνδεση: Ο παρατακτικός συμπερασματικός σύνδεσμος *οὖν* και ο αντιθετικός *δέ* συνδέουν τις δύο ημπεριόδους.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Ο σύνδεσμος *οὖν* δεν τίθεται ως πρώτη λέξη περιόδου. Το ίδιο και οι παρατακτικοί συμπερασματικοί σύνδεσμοι *ἄρα*, *γοῦν*, *δή*, *τοίνυν*. (Βλ. και ΣΑΕΓ, σελ. 139.)

[Μεταγραφή των παραδειγμάτων στη νέα ελληνική

- α. Τόσο μεγάλα στο μέγεθος και τόσο πολλά στο πλήθος έχει καταφέρει γι' αυτούς.
- β. Εγώ ούτε είμαι αναιδής ούτε θα μπορούσα να γίνω.
- γ. Να αγαπάς αυτά που έχεις, αλλά να επιζητείς τα καλύτερα.
- δ. Αυτοί πείστηκαν· γιατί του είχαν εμπιστοσύνη.
- ε. Την ομορφιά ή ο χρόνος τη φθείρει ή η αρρώστια τη μαραίνει.
- στ. Ο Αριστοφάνης ήθελε να ασχολείται όχι μόνο με τις προσωπικές του υποθέσεις αλλά και με τις δημόσιες.
- ζ. Δεν το αντιλαμβάνομαι με σαφήνεια· μοιάζει λοιπόν παράλογο.]

7. Να εντοπίσετε στις ακόλουθες περιόδους τις λέξεις που εισάγουν δευτερεύουσες προτάσεις.

Οι εισαγωγικές λέξεις σημειώνονται με έντονα γράμματα.

- α. Καὶ κατηγοροῦσι μὲν αὐτοῦ **ὥς** (αιτιολογικός σύνδ.) πολλὰς ἀρχὰς ἤρξεν, ἀποδείξει δὲ οὐδεὶς δύναται **ὥς** (ειδικός σύνδ.) οὐ καλῶς ἤρξεν.
- β. Οὐκ ἔχω **ὄ,τι** (πλάγια ερώτηση) ἀποκρίνωμαι.
- γ. Ὄκνῳ **μὴ** (ενδοιαστικός σύνδ.) μάταιος ἡμῖν ἡ στρατεία γένηται.
- δ. Ἐπειδὴ (αιτιολογικός σύνδ.) δὲ τοῦτ' οὐχ οὕτως ἔχει, φυλάττεσθαι φημι δεῖν.
- ε. Τὰς ἀρετὰς ἐπιτηδεύομεν οὐχ **ἵνα** (τελικός σύνδ.) τῶν ἄλλων ἔλαττον ἔχωμεν, ἀλλ' **ὅπως** (τελικός σύνδ.) ἂν μετὰ πλείστων ἀγαθῶν τὸν βίον διάγωμεν.
- στ. Πρὸς τὸν ἀδελφὸν δ' οὕτως ἐνειμάμην, **ὥστε** (συμπερασματικός σύνδ.) ἐκεῖνον πλέον ὁμολογεῖν ἔχειν τῶν πατρῶν.
- ζ. **Εἰ** (υποθετικός σύνδ.) οὖν ἐγὼ μὴ γιγνώσκω μήτε τὰ ὅσια μήτε τὰ δίκαια, ὑμεῖς διδάξατέ με.
- η. Εἰκὸς (ενν. ἐστὶ) ὑμᾶς μήπω τοὺς τῶν κατηγορῶν λόγους ἠγεῖσθαι πιστοὺς, **πρὶν** (χρονικός σύνδ.) ἂν καὶ ἡμεῖς εἴπωμεν.
- θ. Εἶδεν ἐκεῖνος Σάμον φρουρουμένην ὑπὸ Κυπροθέμιδος, **ὄν** (αναφορική α-ντων.) κατέστησε Τιγράνης.
- ι. Φήσουσι γὰρ δὴ με σοφὸν εἶναι, **εἰ καὶ** (εναντιωματικός σύνδ.) μὴ εἰμί.

[Μεταγραφή των παραδειγμάτων στη νέα ελληνική

- α.** Τον κατηγορούν, επειδή ανέλαβε πολλά αξιώματα, αλλά κανείς δεν μπορεί να αποδείξει ότι δεν τα ασκούσε καλά.
- β.** Δεν ξέρω τι να απαντήσω.
- γ.** Φοβάμαι μήπως η εκστρατεία αποβεί μάταιη για μας.
- δ.** Επειδή αυτό δεν είναι έτσι, λέω ότι πρέπει να προφυλαγώμαστε.
- ε.** Ασκούμε τις αρετές όχι για να έχουμε λιγότερα από τους άλλους, αλλά για να περνούμε τη ζωή μας με πάρα πολλά αγαθά.
- στ.** Με τον αδερφό μου έτσι μοίρασα την περιουσία, ώστε εκείνος να ομολογεί ότι κατέχει μεγαλύτερο μερίδιο από την πατρική κληρονομιά.
- ζ.** Εάν λοιπόν εγώ δε γνωρίζω ούτε τα όσια ούτε τα δίκαια, διδάξτε με εσείς.
- η.** Είναι εύλογο να μη θεωρείτε ότι οι λόγοι των κατηγορών είναι αξιόπιστοι, προτού να μιλήσουμε και εμείς.
- θ.** Εκείνος είδε ότι η Σάμος φρουρούνταν από τον Κυπροθέμη, τον οποίο διόρισε ο Τιγράνης.
- ι.** Γιατί θα πουν ότι εγώ είμαι σοφός, αν και δεν είμαι.]

Δ΄ ΜΕΡΟΣ**Το παράθεμα από τον Στράβωνα**

- ❖ Στο απόφθεγμα αυτό ο Στράβων εκφράζει την ιδέα πως η ιστορία πρέπει να στοχεύει στην αλήθεια. Συμφωνεί δηλαδή με τη γνώμη του Πολύβιου πως, αν αφαιρεθεί η αλήθεια από την ιστορία, αυτό που απομένει είναι ένα άχρηστο αφήγημα. Η ιστορία διασώζει τα γεγονότα του παρελθόντος και τα παρουσιάζει άλλοτε για να τα μιμηθούν οι μεταγενέστεροι και άλλοτε για να τα αποφύγουν. Επομένως, τα επιτεύγματα και τα λάθη του παρελθόντος πρέπει να γίνονται γνωστά ακριβώς όπως έγιναν, γιατί μόνο τότε μπορεί να υπάρξει η ωφέλεια από τη γνώση τους. Αν υπάρξει παραχάραξη και αλλοίωση των πραγματικών γεγονότων, τότε οι άνθρωποι παραπλανώνται και είναι πολύ πιθανό να επαναλάβουν τα ίδια λάθη. Ο ιστορικός πρέπει να εργάζεται με μεθοδικότητα, αντικειμενικότητα, αμεροληψία και πάθος για την ανακάλυψη και αποκάλυψη της αλήθειας. Γιατί μόνο έτσι η ιστορία θα μπορεί να είναι, όπως έλεγε και ο Θουκυδίδης, *κτῆμα ἐς ἀεὶ* (= απόκτημα παντοτινό) για τις επόμενες γενιές.

Ε΄ ΜΕΡΟΣ

Επεξεργασία παράλληλων κειμένων

1

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

➔ Η **Άννα Κομνηνή** (1083-λίγο μετά το 1148 μ.Χ.) ήταν κόρη του Βυζαντινού αυτοκράτορα Αλεξίου Α΄ Κομνηνού. Απέκτησε ευρεία μόρφωση και μελέτησε με πάθος την αρχαία ελληνική γραμματεία. Το πιο γνωστό έργο της ήταν η *Άλεξιάς*, το οποίο αναφέρεται στη δράση του πατέρα της, του Αλεξίου Α΄ Κομνηνού, πριν από την άνοδό του στον θρόνο και κατά τη διάρκεια της βασιλείας του. Ο χρόνος που μεσολάβησε από την εποχή που συνέβησαν τα γεγονότα μέχρι τη συγγραφή του έργου συνέβαλε στο να συγγράψει η Άννα Κομνηνή το έργο αυτό με αμεροληψία και αντικειμενικότητα. Κυρίως όμως συνέβαλε σε αυτό το ότι, μολονότι ήταν αφοσιωμένη στον πατέρα της, ήθελε να γράψει ένα ιστορικό έργο και όχι απλώς ένα εγκώμιο του πατέρα της.

➔ Ο **Προκόπιος** (περ. 500-562 μ.Χ.) ήταν Έλληνας ιστορικός από την Καισάρεια της Παλαιστίνης. Τα έργα του αποτελούν άμεσες πηγές για την εποχή και τη δράση του αυτοκράτορα Ιουστινιανού: *Ιστορικὸν ἐν βιβλίοις ὀκτῶ* ή *Ἐπερ τῶν πολέμων λόγοι*, *Ἀνέκδοτα*, *Περὶ τῶν κτισμάτων*. Το έργο *Ἱστορία τῶν πολέμων*, από το οποίο προέρχεται το 2ο παράλληλο κείμενο, αφηγείται τους πολέμους του Ιουστινιανού κατά των Περσών, των Βανδάλων και των Γόθων. Το 8ο βιβλίο περιέχει συνοπτική έκθεση των γεγονότων που συνέβησαν έως το 554 μ.Χ.

➔ Για τη ζωή και το έργο του **Λουκιανού** βλ. Ενότητα 4, ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ, σελ. 73-74. Το παράλληλο κείμενο 3 προέρχεται από το έργο του με τίτλο *Πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν*, το οποίο έχει επιστολική μορφή. Πρόκειται για μια χιουμοριστική κριτική των σύγχρονων με τον Λουκιανό ιστορικών, που συναγωνίζονταν ποιος θα κολακέψει περισσότερο με επαίνους την αυτοκρατορική εξουσία, αν και προσποιούνταν ότι περιέγραφαν τα γεγονότα σύμφωνα με τις μεθόδους του Θουκυδίδη ή του Ηροδότου. Επιπλέον, εκθέτει τις απόψεις του για τις προϋποθέσεις και τους σκοπούς της αξιόπιστης ιστοριογραφίας και του ευσυνείδητου ιστορικού.

❖ Γ΄ παράλληλο κείμενο

2

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Λοιπόν κατά τη γνώμη μου ο συγγραφέας (πρέπει) να είναι τέτοιος – άφοβος, αμερόληπτος, ελεύθερος, φίλος της ελευθερίας του λόγου και της αλήθειας, να λέει τα σύκα σύκα και τη σκάφη σκάφη, όπως λέει και ο κωμικός ποιητής. Να μην κάνει κάποια εκτίμηση εξαιτίας μίσους ή φιλίας, να μη λυπάται ή να συ-

μπαθεί ή να ντρέπεται ή να δειλιάζει. (Αλλά να είναι) δίκαιος δικαστής, καλοπροαίτερος προς όλους μέχρι το σημείο να μην παραχωρεί σε κάποιον περισσότερα από όσα πρέπει. (Να είναι) ξένος και χωρίς πατρίδα μέσα στα βιβλία του, αυτόνομος, ακηδεμόνευτος. Να μη σκέφτεται τι εντύπωση θα σχηματίσει ο ένας ή ο άλλος αλλά να παραθέτει τι έχει γίνει.

3

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

- ⇒ **ἄφοβος:** επίθ. β΄ κλ., αρσ. γένους, ονομ. εν., *ὁ/ἡ ἄφοβος, τὸ ἄφοβον* (= που δε φοβάται).
- ⇒ **ἀδέκαστος:** επίθ. β΄ κλ., αρσ. γένους, ονομ. εν., *ὁ/ἡ ἀδέκαστος, τὸ ἀδέκαστον* (= αμερόληπτος, που δε δωροδοκείται).
- ⇒ **παρρησίας:** ουσ. α΄ κλ., θηλ. γένους, γεν. εν., *ἡ παρρησία, τῆς παρρησίας* (= ελευθερία λόγου, ειλικρίνεια).
- ⇒ **ὁ κωμικός:** ουσ. β΄ κλ., αρσ. γένους, ονομ. εν., *ὁ κωμικός, τοῦ κωμικοῦ* (= ο ποιητής ή ο ηθοποιός κωμωδιών).
- ⇒ **φησί:** οριστ. ενεστ., γ΄ εν., του ρήμ. *φημί* (= λέω, ισχυρίζομαι).
- ⇒ **ὀνομάσων:** μτχ. μέλλ. ε.φ., αρσ. γένους, ονομ. εν., του ρήμ. *ὀνομάζω* (= ονομάζω, λέω, δηλώνω).
- ⇒ **μίσει:** ουσ. γ΄ κλ., ουδ. γένους, δοτ. εν., *τὸ μίσος, τοῦ μίσους* (= το μίσος, η έχθρα).
- ⇒ **νέμων:** μτχ. ενεστ. ε.φ., αρσ. γένους, ονομ. εν., του ρήμ. *νέμω* (= μοιράζω, χειρίζομαι, εκτιμώ, εκμεταλλεύομαι).
- ⇒ **φειδόμενος:** μτχ. ενεστ. μ.φ., αρσ. γένους, ονομ. εν., του ρήμ. *φείδομαι* (= λυπάμαι, τσιγκουνεύομαι).
- ⇒ **ἐλεών:** μτχ. ενεστ. ε.φ., αρσ. γένους, ονομ. εν., του συνηρ. ρήμ. *ἐλεέω, ἐλεῶ* (= συμπαθώ, λυπάμαι κάποιον).
- ⇒ **αἰσχυνόμενος:** μτχ. ενεστ. μ.φ., αρσ. γένους, ονομ. εν., του ρήμ. *αἰσχύνομαι* (= ντρέπομαι, αισθάνομαι ντροπή).
- ⇒ **δυσωπούμενος:** μτχ. ενεστ. μ.φ., αρσ. γένους, ονομ. εν., του συνηρ. ρήμ. *δυσωπόμαι, δυσωποῦμαι* (= ταράζομαι, πτοοῦμαι, δειλιάζω).
- ⇒ **εὔνους:** επίθ. συνηρημένο β΄ κλ., αρσ. γένους, ονομ. εν., *ὁ/ἡ εὔνους, τὸ εὔνον* (= ευνοϊκός, φιλικός, καλοπροαίρετος).
- ⇒ **ἄχρη:** πρόθ. καταχρηστική (= μέχρι, έως). Συντάσσεται με γενική.
- ⇒ **θατέρω** (< *τῷ ἐτέρω* [= σε άλλον]). Το *ἕτερος, ἕτερα, ἕτερον* είναι αντων. αόριστη επιμεριστική (= άλλος).
- ⇒ **ἀπονείμαι:** απαρέμφ. αορ. ε.φ., του ρήμ. *ἀπονέμω* (= μοιράζω, παραχωρώ).
- ⇒ **πλείον:** επίθ. συγκριτικού βαθμού, ουδ. γένους, αιτιατ. εν., *ὁ/ἡ πλείων, τὸ πλέον και πλείον* (= περισσότερος, -η, -ο).
- ⇒ **τοῦ δέοντος:** μτχ. ενεστ. ε.φ., ουδ. γένους, γεν. εν., του ρήμ. *δέω* (= έχω ανάγκη, χρειάζομαι).
- ⇒ **ξένος:** επίθ. β΄ κλ., αρσ. γένους, ονομ. εν., *ὁ ξένος, ἡ ξένος και ἡ ξένη, τὸ ξένον* (= από άλλο μέρος, ξένος).

- ⇒ **ἄπολις:** επίθ. γ' κλ., αρσ. γένους, ονομ. εν., *ὁ/ἡ ἄπολις, τὸ ἄπολι* (= που δεν έχει πόλη-πατρίδα).
- ⇒ **αὐτόνομος:** επίθ. β' κλ., αρσ. γένους, ονομ. εν., *ὁ/ἡ αὐτόνομος, τὸ αὐτόνομον* (= ανεξάρτητος, ελεύθερος, αὐτόνομος).
- ⇒ **ἀβασίλευτος:** επίθ. β' κλ., αρσ. γένους, ονομ. εν., *ὁ/ἡ ἀβασίλευτος, τὸ ἀβασίλευτον* (= που δεν έχει βασιλιά· ανεξάρτητος, ακηδεμόνευτος).
- ⇒ **τῶδε ἢ τῷδε** = στον έναν ή στον άλλο.
- ⇒ **δόξει:** οριστ. μέλλ. ε.φ., γ' εν., του συνηρ. ρήμ. *δοκέω, δοκῶ* (= φαίνομαι, δίνω την εντύπωση).
- ⇒ **λογιζόμενος:** μτχ. ενεστ. μ.φ., αρσ. γένους, ονομ. εν., του ρήμ. *λογίζομαι* (= σκέφτομαι, συλλογίζομαι).
- ⇒ **πέπρακται:** οριστ. παρακ. μ.φ., γ' εν., του ρήμ. *πράττομαι* (= γίνομαι).

4

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1. Ποιο είναι το χρέος του ιστορικού σύμφωνα με την Άννα Κομνηνή και τον Προκόπιο;

Η Άννα Κομνηνή επισημαίνει στον Πρόλογο του περίφημου ιστορικού έργου της που έχει τον τίτλο *Ἀλεξιάς* τις προϋποθέσεις που απαιτείται να εκπληρώνει ένα ιστορικό έργο. Στην ουσία επαναλαμβάνει όσα έγραψε ο Πολύβιος (βλ. κείμενο της Ενότητας 3) για το χρέος του ιστορικού. Δηλαδή, ότι ο ιστορικός δεν πρέπει να επηρεάζεται από τις προσωπικές φιλίες ή έχθρες στις εκτιμήσεις του. Αντίθετα, πρέπει να καταγράφει τα γεγονότα αμερόληπτα και αντικειμενικά. Να επαινεί ακόμη και τους εχθρούς του, όταν ενεργούν σωστά, και να ασκεί κριτική ακόμα και στους συγγενείς του, όταν διαπράττουν σφάλματα.

Και ο Προκόπιος επισημαίνει πως χρέος του ιστορικού είναι να προσπαθεί να εξακριβώνει και να γράφει την αλήθεια, να είναι αμερόληπτος και ανεπηρεάστος από προσωπικές συμπάθειες και αντιπάθειες.

2. Ποιες αρετές πρέπει να διαθέτει ο ιστορικός σύμφωνα με τον Λουκιανό;

Ο Λουκιανός αναφέρεται και αυτός στις αρετές που πρέπει να χαρακτηρίζουν τον ιστορικό. Σκοπός του ιστορικού πρέπει να είναι η εξακριβωση και η καταγραφή της αλήθειας. Ο ιστορικός πρέπει να είναι αμερόληπτος, ακηδεμόνευτος και ακριβοδίκαιος. Να καταγράφει με αντικειμενικότητα τα γεγονότα και όχι να γράφει το έργο του προκειμένου να εγκωμιάσει ή να ευχαριστήσει τους ισχυρούς ή τους φίλους του.

3. Ποια κοινά σημεία παρουσιάζουν οι απόψεις που διατυπώνονται στα παρακάτω κείμενα και στο κείμενο της Ενότητας;

Στο κείμενο της Ενότητας ο Πολύβιος τονίζει πως χρέος του ιστορικού είναι να ερευνά τα γεγονότα και να προσπαθεί να εξακριβώσει την αλήθεια γι' αυτά χωρίς να επηρεάζεται από προσωπικές συμπάθειες ή αντιπάθειες. Ακόμα και την αγάπη του για την πατρίδα πρέπει να παραμερίζει, προκειμένου να είναι αμερόληπτος και αντικειμενικός. Δηλαδή, αρετές που πρέπει να χαρακτηρίζουν κάθε άνθρωπο στον ιδιωτικό και δημόσιο βίο του, όπως η συμπαράσταση στους φίλους του, ο αγώνας εναντίον των εχθρών του και η φιλοπατρία, δεν αποτελούν αρετές για αυτόν που καταπιάνεται με την ιστορική συγγραφή. Ο ιστορικός πρέπει να θεωρεί ύψιστο χρέος του την αποκάλυψη της αλήθειας για τα γεγονότα και για τον ρόλο που διαδραμάτισαν τα πρόσωπα που πήραν μέρος σε αυτά. Διαφορετικά, εάν δηλαδή το ιστορικό έργο απομακρύνεται από την αλήθεια, προκειμένου να συγκαλύψει τις ευθύνες προσώπων που συμπαθεί ο ιστορικός ή να διογκώσει τα σφάλματα αυτών που αντιπαθεί, ή εάν γράφεται με σκοπό να εγκωμιάσει τους ισχυρούς, τότε, όπως χαρακτηριστικά λέει ο Πολύβιος, είναι ένα *άνωφελές δῆγμα*.

Α΄ ΜΕΡΟΣ

Εισαγωγικά – Κείμενο – Μετάφραση – Γλωσσικά σχόλια

1

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ο συγγραφέας Ο Λουκιανός (περίπου 120-192 μ.Χ.) γεννήθηκε στα Σαμόσατα της βόρειας Συρίας.

Ο Λουκιανός ήταν πνεύμα ανήσυχο, ελεύθερο και ιδιοφυές. Υπήρξε σοφιστής, ρήτορας και σατιρικός που του άρεσε να αφηγείται φανταστικές ιστορίες και να διακωμωδεί πρόσωπα και καταστάσεις της εποχής του. Για τον λόγο αυτό προκάλεσε πικρίες και αντιπάθειες και κατηγορήθηκε για στείρα και αρνητική κριτική και για μηδενιστική στάση απέναντι στη ζωή. Ωστόσο, ο Λουκιανός δεν αρνιόταν ούτε τη θρησκεία ούτε τους πολιτικούς και κοινωνικούς θεσμούς, αλλά με κριτική και σατιρική διάθεση ασκούσε κριτική στα ψέματα των πολιτικών, στη θρησκευτική δεισιδαιμονία των απλών ανθρώπων, στον δογματισμό πολλών φιλοσόφων και γενικότερα στις ανθρώπινες αδυναμίες. Πρόβαλλε ως πρότυπο ζωής την ελληνική αρχή του μέτρου.

Το έργο του Το έργο του είναι πρωτότυπο και παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία. Στα **πεζά** έργα του ανήκουν: μελέτες ή επιδεικτικοί λόγοι, διάλογοι, επιστολές, μυθιστορήματα (εδώ ανήκει και η *Άληθής ιστορία*). Στα **έμμετρα** ανήκουν: δραματικά παιχνίδια, επιγράμματα.

Γνώριζε άριστα την **απτική διάλεκτο**. Το ύφος του ήταν απλό αλλά ζωντανό και γεμάτο δύναμη, κομψότητα και χάρη.

Η επίδρασή του στους μεταγενέστερους συγγραφείς όλων των εποχών είναι μεγάλη. Μπορεί μάλιστα να θεωρηθεί ο πρώτος γνωστός συγγραφέας **ιστοριών επιστημονικής φαντασίας**. Για παράδειγμα, πολλοί νεότεροι συγγραφείς έγραψαν φανταστικές ιστορίες που αναφέρονται σε ταξίδια στη Σελήνη: ο Ιούλιος Βέρον το *Από τη Γη στη Σελήνη*, ο Τζορτζ Ουέλς το *Οι πρώτοι άνθρωποι στη Σελήνη*, ο Εμμανουήλ Ροΐδης το *Περιήγησις εις την Σελήνη*.

Το κείμενο της Ενότητας

Το κείμενο της Ενότητας αυτής ανήκει στο έργο του Λουκιανού με τίτλο *Άληθής ιστορία* (ή *Άληθή διηγήματα*). Με το έργο αυτό ο Λουκιανός σατιρίζει τα περιπετειώδη μυθιστορήματα

που γράφονταν στην εποχή του αλλά και έργα παλαιών ποιητών, φιλοσόφων και ιστορικών, οι οποίοι ανέφεραν στα έργα τους γεγονότα απίθανα και ήθελαν να τα παρουσιάσουν ως αληθινά. Έτσι, όπως λέει, του γεννήθηκε η ιδέα να γράψει ένα ανάλογο έργο και λόγω της ματαιοδοξίας του θέλησε να αφήσει κάτι στις επόμενες γενιές και να εκμεταλλευτεί το δικαίωμα να γράφει ό,τι του περνάει από το μυαλό. Επινόησε λοιπόν ένα φανταστικό ταξίδι στη Σελήνη και έγραψε φανταστικές ιστορίες, προτρέποντας όμως τους αναγνώστες του να μην πιστεύουν τίποτα από αυτά που διαβάζουν.

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα παρουσιάζει τους κατοίκους της Σελήνης, τους Σεληνίτες. Τους είδε και τους παρατήρησε, όταν το πλοίο στο οποίο επέβαινε παρασύρθηκε από έναν τυφώνα και «αεροδρόμησε» (δηλαδή ταξίδεψε στον αέρα) για επτά μέρες... Η εικόνα που δίνει για τους Σεληνίτες αποτελεί σαφές δείγμα του σατιρικού στοιχείου που διακρίνει το έργο του Λουκιανού. Η περιγραφή των Σεληνιτών αλλά και η αφήγηση της ιστορίας γίνεται κυρίως με χρήση **ιστορικού ενεστώτα**, γεγονός που δίνει ζωντάνια και παραστατικότητα στον λόγο.

2

ΚΕΙΜΕΝΟ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΣΕ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΣΗ

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Παρά δὲ Σεληνίταις
καλὸς νομίζεται,
ἦν πού τις¹ ἢ φαλακρός.
Καὶ μὴν καὶ φύουσιν γένεια
μικρὸν ὑπὲρ τὰ γόνατα.
Καὶ ὄνυχας ἐν τοῖς ποσίν οὐκ ἔχουσιν,
ἀλλὰ πάντες εἰσὶν μονοδάκτυλοι.
Καὶ ἐπειδὴν ἢ πονώσιν
ἢ γυμνάζονται,
ιδροῦσιν γάλακτι πᾶν τὸ σῶμα,

ὥστε πήγνυνται καὶ τυροῦς ἀπ'
αὐτοῦ.
Τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς ἔχουσι περριαρε-
τοῦς

ΑΠΟΔΟΣΗ ΣΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Στους Σεληνίτες,
ὄμορφος θεωρεῖται (κάποιος),
εάν είναι φαλακρός.
Και μάλιστα, «αφήνουν» και γενειάδα
μέχρι λίγο πάνω από τα γόνατα.
Νύχια στα πόδια δεν έχουν,
ἀλλὰ ὅλοι εἶναι μονοδάκτυλοι.
Ὅταν κοπιάζουν
ἢ γυμνάζονται,
ιδρώνουν βγάζοντας γάλα σε ὅλο τους
το σῶμα,
με ἀποτέλεσμα να παρασκευάζουν²
και τυριά από αὐτό.
Τα μάτια τα ἔχουν πρόσθετα,

1. Την αντωνυμία *τις* την αφήνουμε αμετάφραστη εδώ, γιατί την εννοήσαμε στην κύρια πρόταση.

2. Κατά λέξη: «πήζουν».

καὶ πολλοὶ
ἀπολέσαντες τοὺς σφετέρους
ὀρώσιν χρησάμενοι
παρ' ἄλλων.
Τινὲς δέ, οἱ πλούσιοι,
καὶ πολλοὺς ἀποθέτους ἔχουσιν.

Κάτοπτρον δὲ μέγιστον
κεῖται ὑπὲρ φρέατος οὐ πάνυ βαθέος.
Ἄν μὲν οὖν καταβῆ τις εἰς τὸ φρέαρ,

ἀκούει πάντων τῶν ἐν τῇ γῆ λεγομένων,
ἐὰν δὲ εἰς τὸ κάτοπτρον ἀποβλέψῃ,

ὀρᾷ πάσας μὲν πόλεις, πάντα δὲ ἔθνη.

Τότε ἐγὼ ἔθεασάμην καὶ τοὺς οἰκείους
καὶ πάσαν τὴν πατρίδα,
εἰ δὲ κάκεινοι ἐώρων ἐμέ,
οὐκέτι ἔχω εἰπεῖν.
Ὅστις δὲ μὴ πιστεύει
ταῦτα οὕτως ἔχειν,
ἂν ποτε καὶ αὐτὸς ἀφίκηται ἐκεῖσε,
εἴσεται ὡς ἀληθῆ λέγω.

καὶ πολλοί,
χάνοντας τα δικά τους,
βλέπουν χρησιμοποιώντας
αυτά που παίρνουν από άλλους.
Μερικοί μάλιστα, δηλαδή οι πλούσιοι,
έχουν και πολλά μάτια αποθηκευμένα
για ὥρα ανάγκης.

Ένας τεράστιος καθρέφτης
βρίσκεται πάνω από ένα ρηχό πηγάδι.
Αν λοιπόν κατεβεί κάποιος μέσα στο
πηγάδι,

ακούει όλα όσα λέγονται στη Γη,
κι αν κοιτάξει προσεκτικά μέσα στον
καθρέφτη,

βλέπει όλες τις πόλεις και όλους τους
λαούς.

Τότε ἐγὼ εἶδα και τους γνωστούς μου
και ολόκληρη την πατρίδα μου.
Αν όμως κι εκείνοι ἔβλεπαν ἐμένα,
(αυτό) δεν μπορῶ καθόλου να το πω.
Ὡστόσο, ὅποιος δεν πιστεύει
ὅτι αὐτά ἔτσι ἔχουν,
αν κάποτε και ο ἴδιος φτάσει ἐκεῖ,
θα καταλάβει ὅτι λέω την ἀλήθεια.

3

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Οι Σεληνίτες θεωρούν όμορφους τους φαλακρούς, ενώ έχουν και τη συνήθεια να αφήνουν μακριές γενειάδες μέχρι πάνω από τα γόνατα. Στα πόδια τους έχουν ένα δάχτυλο χωρίς νύχι. Ο ιδρώτας τους είναι γάλα, από το οποίο παρασκευάζουν τυροκομικά προϊόντα. Τα μάτια τους δεν είναι ενσωματωμένα στο σώμα τους και μπορούν να χρησιμοποιούν και μάτια άλλων. Πάνω από ένα ρηχό πηγάδι έχουν κατασκευάσει και έναν καθρέφτη, με τη βοήθεια του οποίου μπορούν να ακούσουν και να δουν όσα συμβαίνουν στη Γη. Ο αφηγητής μάλιστα διαβεβαιώνει τους αναγνώστες του ότι είδε τους δικούς του και την πατρίδα του μέσα από αυτόν.

4

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

- ☞ **καλός:** επίθ. β΄ κλ., αρσ. γένους, ονομ. εν., *ὁ καλός, ἡ καλή, τὸ καλὸν* (= ὁμορφος, ωραίος).
- ☞ **παρά:** πρόθεση.
- ☞ **Σεληνίταις:** ουσ. α΄ κλ., αρσ. γένους, δοτ. πληθ., *οἱ Σεληνίται, τῶν Σεληνιτῶν* (= οἱ Σεληνίτες, οἱ κάτοικοι τῆς Σελήνης).
- ☞ **νομίζεται:** οριστ. ενεστ. μ.φ., γ΄ εν., του ρήμ. *νομίζομαι* (= θεωρούμαι, πιστεύομαι).
- ☞ **ἦν:** σύνδ. υποθετικός (= εάν, αν). Εισάγει υποθετικές προτάσεις που εκφέρονται με υποτακτική.
- ☞ **που:** επίρρ. που έχει τοπική σημασία (= κάπου) ή χρησιμοποιείται με περιοριστική σημασία (= κατά κάποιον τρόπο, ίσως, πιθανόν). Με τη δεύτερη σημασία μπορεί να ακολουθεί, όπως εδώ, μετά από υποθετικούς συνδέσμους επιτείνοντας την αοριστολογική σημασία τους (= εάν τυχόν). Επειδή το *πὸν* είναι εγκλιτική λέξη, εδώ έχει χάσει τον δικό του τόνο· η οξεία που έχει είναι από το *τίς*, το οποίο επίσης είναι εγκλιτική λέξη.
- ☞ **τίς:** αντων. αόριστη, αρσ. γένους, ονομ. εν., *τίς, τίς, τὶ* (= κάποιος). ♦ *ἦν πὸν τίς* = αν τυχόν κάποιος.
- ☞ **φαλακρός:** επίθ. β΄ κλ., αρσ. γένους, ονομ. εν., *ὁ φαλακρός, ἡ φαλακρά, τὸ φαλακρὸν* (= χωρὶς μαλλιά, φαλακρός).
- ☞ **ἦ:** υποτακτ. ενεστ., γ΄ εν., του ρήμ. *εἶμι* (= είμαι).
- ☞ **καὶ μήν:** σύνδ. αντιθετικός (= και ὅμως, και μάλιστα).
- ☞ **καί:** προσθετικός *καὶ* (= ακόμα και).
- ☞ **γένεια:** ουσ. β΄ κλ., ουδ. γένους, αιτιατ. πληθ., *τὸ γένειον, τοῦ γενείου* (= γενειάδα, γένια).
- ☞ **φύουσιν:** οριστ. ενεστ. ε.φ., γ΄ πληθ., του ρήμ. *φύω* (= παράγω, κάνω κάτι να φυτρώσει) ♦ *γένεια φύουσιν* = αφήνουν γενειάδα.
- ☞ **μικρόν:** επίρρ. ποσοτικό (= λίγο). Προέρχεται από το επίθ. *ὁ μικρός, ἡ μικρά, τὸ μικρόν*.
- ☞ **ὑπέρ:** πρόθεση.
- ☞ **γόνατα:** ουσ. γ΄ κλ., ουδ. γένους, αιτιατ. πληθ., *τὸ γόνυ, τοῦ γόνατος* (= το γόνατο).
- ☞ **καί:** σύνδ. συμπλεκτικός (= και).
- ☞ **ὄνυχας:** ουσ. γ΄ κλ., αρσ. γένους, αιτιατ. πληθ., *ὁ ὄνυξ, τοῦ ὄνυχος* (= το νύχι).
- ☞ **ἐν:** πρόθεση (= σε).
- ☞ **τοῖς ποσίν:** ουσ. γ΄ κλ., αρσ. γένους, δοτ. πληθ. *ὁ ποῦς, τοῦ ποδός* (= το πόδι).
- ☞ **οὐκ:** μόριο αρνητικό (= δεν).
- ☞ **ἔχουσιν:** οριστ. ενεστ. ε.φ., γ΄ πληθ., του ρήμ. *ἔχω* (= έχω).
- ☞ **ἀλλά:** σύνδ. αντιθετικός (= αλλά).
- ☞ **πάντες:** αντων. αόριστη επιμεριστική, αρσ. γένους, ονομ. πληθ., *πάς, πᾶσα, πᾶν* (= ὅλος, καθένα).
- ☞ **εἰσίν:** οριστ. ενεστ., γ΄ πληθ., του ρήμ. *εἶμι* (= είμαι).
- ☞ **μονοδάκτυλοι:** επίθ. β΄ κλ., αρσ. γένους, ονομ. πληθ., *ὁ/ἡ μονοδάκτυλος, τὸ μονοδάκτυλον* (= που έχει ένα δάκτυλο).
- ☞ **ἐπειδὴν** (< *ἐπειδὴ* + *ἄν*): σύνδ. χρονικός (= ὅταν, κάθε φορά). Εισάγει

χρονικοϋποθετικές προτάσεις που εκφέρονται με υποτακτική και εκφράζουν επανάληψη στο παρόν ή στο μέλλον.

- ⇒ **ἦ:** σύνδ. διαζευκτικός (= ἦ).
- ⇒ **πονῶσιν:** υποτακτ. ενεστ. ε.φ., γ' πληθ., του συνηρ. ρήμ. *πονέω, πονῶ* (= κοπιᾶζω, υποφέρω).
- ⇒ **γυμνάζονται:** υποτακτ. ενεστ. μ.φ., γ' πληθ., του ρήμ. *γυμνάζομαι* (= γυμνάζομαι, ασκούμε).
- ⇒ **γάλακτι:** ουσ. γ' κλ., ουδ. γένους, δοτ. εν., *τὸ γάλα, τοῦ γάλακτος* (= το γάλα).
- ⇒ **πάν:** επίθ. γ' κλ., ουδ. γένους, αιτιατ. εν., *ὁ πᾶς, ἡ πᾶσα, τὸ πᾶν* (= ὅλος, ολόκληρος).
- ⇒ **τὸ σῶμα:** ουσ. γ' κλ., ουδ. γένους, αιτιατ. εν., *τὸ σῶμα, τοῦ σώματος* (= το σώμα).
- ⇒ **ιδροῦσιν:** οριστ. ενεστ. ε.φ., γ' πληθ., του συνηρ. ρήμ. *ιδρώω, ιδρῶ* (= ιδρώνω).
- ⇒ **ὄστε:** σύνδ. συμπερασματικός (= ὅστε, επομένως).
- ⇒ **τυρός:** ουσ. β' κλ., αρσ. γένους, αιτιατ. πληθ., *ὁ τυρός, τοῦ τυροῦ* (= το τυρί).
- ⇒ **ἀπ' (ὁ):** πρόθεση.
- ⇒ **αὐτοῦ:** αντων. οριστική ή επαναληπτική, αρσ. γένους, γεν. εν., *αὐτός, αὐτή, αὐτό*. Εδώ: *αὐτοῦ* = *τοῦ γάλακτος* (επαναληπτική).
- ⇒ **πήγνυνται:** οριστ. ενεστ. μ.φ., γ' πληθ., του ρήμ. *πήγνυμαι* (= πηζώ, παρασκευάζω για τον εαυτό μου).
- ⇒ **τοὺς ὀφθαλμούς:** ουσ. β' κλ., αρσ. γένους, αιτιατ. πληθ., *ὁ ὀφθαλμός, τοῦ ὀφθαλμοῦ* (= το μάτι).
- ⇒ **περιαιρετούς:** επίθ. β' κλ., αρσ. γένους, αιτιατ. πληθ., *ὁ περιαιρετός, ἡ περιαιρετή, τὸ περιαιρετόν* (= αυτός που μπορεί να αφαιρεθεί, ο πρόσθετος).
- ⇒ **πολλοί:** επίθ. ανώμαλο, αρσ. γένους, ονομ. πληθ., *ὁ πολὺς, ἡ πολλή, τὸ πολὺ*.
- ⇒ **τοὺς σφετέρους:** αντων. κτητική, γ' προσώπου, για πολλούς κήτορες, αρσ. γένους, αιτιατ. πληθ., *σφέτερος, σφέτερα, σφέτερον* (= ο δικός τους).
- ⇒ **ἀπολέσαντες:** μτχ. αορ. ε.φ., αρσ. γένους, ονομ. πληθ., του ρήμ. *ἀπόλλυμι* (= χάνω).
- ⇒ **ἄλλων:** αντων. αόριστη επιμεριστική, αρσ. γένους, γεν. πληθ., *ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο* (= ἄλλος).
- ⇒ **χρησάμενοι:** μτχ. αορ. μ.φ., αρσ. γένους, ονομ. πληθ., του συνηρ. ρήμ. *χρήσομαι, χρώμαι* (= χρησιμοποιώ).
- ⇒ **ὀρώσιν:** οριστ. ενεστ. ε.φ., γ' πληθ., του συνηρ. ρήμ. *ὀράω, ὀρῶ* (= βλέπω).
- ⇒ **τινές:** αντων. αόριστη, αρσ. γένους, ονομ. πληθ., *τίς, τίς, τί* (= κάποιος).
- ⇒ **πολλούς:** αιτιατ. πληθ. αρσ. γένους, *ὁ πολὺς, ἡ πολλή, τὸ πολὺ*.
- ⇒ **ἀποθέτους:** επίθ. β' κλ., αρσ. γένους, αιτιατ. πληθ., *ὁ/ἡ ἀπόθετος, τὸ ἀπόθετον* (= κρυμμένος, μυστικός, αποθηκευμένος για ώρα ανάγκης).
- ⇒ **οἱ πλούσιοι:** επίθ. β' κλ., αρσ. γένους, ονομ. πληθ., *ὁ πλούσιος, ἡ πλουσία, τὸ πλούσιον* (= πλούσιος).
- ⇒ **κάτοπτρον:** ουσ. β' κλ., ουδ. γένους, ονομ. εν., *τὸ κάτοπτρον, τοῦ κατόπτρου* (= καθρέφτης, κάτοπτρο).

- ⇒ **μέγιστον:** επίθ. υπερθετικού βαθμού β' κλ., ουδ. γένους, ονομ. εν., *ὁ μέγιστος, ἢ μεγίστη, τὸ μέγιστον* (= ο πιο μεγάλος, πολύ μεγάλος, τεράστιος).
- ⇒ **κείται:** οριστ. ενεστ. μ.φ., γ' εν., του ρήμ. *κείμαι* (= βρίσκομαι, είμαι τοποθετημένος). Το ρήμα *κείμαι* αναπληρώνει τον παρακείμενο του ρήμ. *τίθεμαι*.
- ⇒ **φρέατος:** ουσ. ανώμαλο μεταπλαστό, ουδ. γένους, γεν. εν., *τὸ φρέαρ, τοῦ φρέατος* (= πηγή νερού, δεξαμενή, πηγάδι).
- ⇒ **οὐ:** μόριο αρνητικό (= δεν, όχι).
- ⇒ **πάνυ:** επίρρ. ποσοτικό (= εντελώς, πολύ).
- ⇒ **βαθέος:** επίθ. γ' κλ., ουδ. γένους, γεν. εν., *ὁ βαθύς, ἢ βαθεία, τὸ βαθύ* (= ο βαθύς).
- ⇒ **μέν:** σύνδ. αντιθετικός (= όμως, από τη μια).
- ⇒ **οὖν:** σύνδ. συμπερασματικός (= λοιπόν).
- ⇒ **ἐς** (και *εἰς*): πρόθεση (= σε, προς).
- ⇒ **τὸ φρέαρ:** αιτιατ. εν., *τὸ φρέαρ*.
- ⇒ **καταβή:** υποτακτ. αορ. β' ε.φ., γ' εν., του ρήμ. *καταβαίνω* (= κατεβαίνω).
- ⇒ **ἀκούει:** οριστ. ενεστ. ε.φ., γ' εν., του ρήμ. *ἀκούω* (= ακούω).
- ⇒ **πάντων:** επίθ. γ' κλ., ουδ. γένους, γεν. πληθ., *ὁ πᾶς, ἢ πᾶσα, τὸ πᾶν*.
- ⇒ **τῶν λεγομένων:** μτχ. ενεστ. μ.φ., ουδ. γένους, γεν. πληθ., του ρήμ. *λέγομαι* (= λέγομαι).
- ⇒ **τῇ γῇ:** ουσ. συνηρημένο α' κλ., θηλ. γένους, δοτ. εν., *ἡ γῆ, τῆς γῆς* (= η γη).
- ⇒ **ἔάν:** σύνδ. υποθετικός (= αν). Εισάγει υποθετικές προτάσεις που εκφέρονται με υποτακτική.
- ⇒ **τὸ κάτοπτρον:** αιτιατ. εν., *τὸ κάτοπτρον*.
- ⇒ **ἀποβλέψη:** υποτακτ. αορ. ε.φ., γ' εν., του ρήμ. *ἀποβλέπω* (= στρέφω το βλέμμα προς, κοιτάζω προσεκτικά).
- ⇒ **πάσας:** θηλ. γένους, αιτιατ. πληθ., *ὁ πᾶς, ἢ πᾶσα, τὸ πᾶν*.
- ⇒ **πόλεις:** ουσ. γ' κλ., θηλ. γένους, αιτιατ. πληθ., *ἡ πόλις, τῆς πόλεως* (= η πόλη).
- ⇒ **πάντα:** ουδ. γένους, αιτιατ. πληθ., *ὁ πᾶς, ἢ πᾶσα, τὸ πᾶν*.
- ⇒ **ἔθνη:** ουσ. γ' κλ., ουδ. γένους, αιτιατ. πληθ., *τὸ ἔθνος, τοῦ ἔθνους* (= η φυλή, ο λαός).
- ⇒ **ὄρα:** οριστ. ενεστ. ε.φ., γ' εν., του συνηρ. ρήμ. *ὄραω, ὄρω* (= βλέπω).
- ⇒ **τότε:** επίρρ. χρονικό (= τότε).
- ⇒ **τοὺς οἰκείους:** επίθ. β' κλ., αρσ. γένους, αιτιατ. πληθ., *ὁ οἰκείος, ἢ οἰκεία, τὸ οἰκείον* (= που ανήκει στο σπίτι, ο συγγενής, φιλικός, ο γνωστός). ♦ *οἱ οἰκείοι* = φίλοι, συγγενεῖς.
- ⇒ **ἐγώ:** αντων. προσωπική α' προσώπου, αρσ. γένους, ονομ. εν., *ἐγώ*.
- ⇒ **ἔθεασάμην:** οριστ. αορ. μ.φ., α' εν., του συνηρ. αποθ. ρήμ. *θεάομαι, θεῶμαι* (= βλέπω).
- ⇒ **πᾶσαν:** θηλ. γένους, αιτιατ. εν., *ὁ πᾶς, ἢ πᾶσα, τὸ πᾶν*.
- ⇒ **τὴν πατρίδα:** ουσ. γ' κλ., θηλ. γένους, αιτιατ. εν., *ἡ πατρίς, τῆς πατρίδος* (= η πατρίδα).
- ⇒ **εἰ:** ο υποθετικός σύνδεσμος *εἰ* εδώ λειτουργεί ως ερωτηματικό μόριο που εισάγει πλάγιες ερωτήσεις ολικής αγνοίας. Συντάσσεται με οριστική ή με ευκτική.
- ⇒ **κάκεινοι** (< *καὶ ἐκεῖνοι*): αντων. δει-

- κτική, αρσ. γένους, ονομ. πληθ., *ἐκείνος, ἐκείνη, ἐκείνο* (= εκείνος).
- ⇒ **ἐμέ:** αντων. προσωπική α΄ προσώπου, αρσ. γένους, αιτιατ. εν., *ἐγώ*.
  - ⇒ **ἑώρων:** οριστ. παρατ. ε.φ., γ΄ πληθ., του συνηρ. ρήμ. *ὄράω, ὄρῶ*. (= βλέπω).
  - ⇒ **οὐκέτι** (< *οὐκ + ἔτι*): επίρρ. αρνητικό (= όχι πια, δεν).
  - ⇒ **ἔχω:** οριστ. ενεστ. ε.φ., α΄ εν., του ρήμ. *ἔχω* (= έχω). ♦ **οὐκέτι ἔχω εἰπεῖν** = καθόλου δεν μπορώ να πω, καθόλου δεν είμαι σε θέση να πω.
  - ⇒ **εἰπεῖν:** απαρέμφ. αορ. β΄ ε.φ., του ρήμ. *λέγω* (= λέω).
  - ⇒ **ὅστις:** αντων. αναφορική, αρσ. γένους, ονομ. εν., *ὅστις, ἥτις, ὅτι* (= ο οποίος, η οποία, το οποίο).
  - ⇒ **ταῦτα:** αντων. δεικτική, ουδ. γένους, αιτιατ. πληθ., *οὗτος, αὕτη, τοῦτο* (= αὐτός).
  - ⇒ **μή:** μόριο αρνητικό (= δεν).
  - ⇒ **πιστεύει:** οριστ. ενεστ. ε.φ., γ΄ εν., του ρήμ. *πιστεύω* (= πιστεύω, έχω εμπιστοσύνη).
  - ⇒ **οὕτως:** επίρρ. τροπικό (= έτσι).
  - ⇒ **ἔχειν:** απαρέμφ. ενεστ. ε.φ., του ρήμ. *ἔχω* (= έχω).
  - ⇒ **ποτε:** επίρρ. χρονικό (= κάποτε).
  - ⇒ **αὐτός:** αντων. οριστική ή επαναληπτική, αρσ. γένους, ονομ. εν., *αὐτός, αὐτή, αὐτό*. Εδώ: *αὐτός* = ο ίδιος (οριστική).
  - ⇒ **ἐκείσε** (< *ἐκεῖ + -σε*): επίρρ. τοπικό (= προς τα εκεί, προς εκείνο το μέρος).
  - ⇒ **ἀφίκηται:** υποτακτ. αορ. β΄ μ.φ., γ΄ εν., του συνηρ. ρήμ. *ἀφικνέομαι, ἀφικνούμαι* (= φτάνω, έρχομαι).
  - ⇒ **εἴσεται:** οριστ. μέλλ. μ.φ., γ΄ εν., του ρήμ. *οἶδα* (= γνωρίζω, μαθαίνω, καταλαβαίνω).
  - ⇒ **ὡς:** σύνδ. ειδικός (= ότι).
  - ⇒ **ἀληθῆ:** επίθ. γ΄ κλ., ουδ. γένους, αιτιατ. πληθ., *ὁή ἀληθῆς, τὸ ἀληθές* (= αληθῆς, αληθινός).
  - ⇒ **λέγω:** οριστ. ενεστ. ε.φ., α΄ εν., του ρήμ. *λέγω* (= λέω).

5

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

- ▶ **Καλὸς δὲ παρὰ Σεληνίταις νομίζεται:** κύρια πρόταση.
νομίζεται: ρήμ. • ενν. **τίς:** υποκ. του *νομίζεται* • **καλός:** κατηγορ. στο υποκ. του *νομίζεται* • **παρὰ Σεληνίταις:** εμπρόθ. προσδ. που δηλώνει κρίση στο *νομίζεται*.
- ▶ **ἢν πού τις φαλακρὸς ἦ:** δευτερεύουσα (επιρρ.) υποθετική πρόταση· εξαρτάται από την κύρια πρόταση *Καλὸς [...] νομίζεται* με την οποία ως απόδοση σχηματίζει υποθετικό λόγο που δηλώνει επανάληψη στο παρόν και στο μέλλον.
ἦ: ρήμ. • **τις:** υποκ. του *ἦ* • **φαλακρός:** κατηγορ. στο υποκ. του *ἦ* • **πou:** επίρρ. με περιοριστική σημασία (βλ. ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ).
- ▶ **Καὶ μὴν καὶ γένεια φύουσιν μικρὸν ὑπὲρ τὰ γόνατα:** κύρια πρόταση.
φύουσιν: ρήμ. • ενν. **οἱ Σεληνίται:** υποκ. του *φύουσιν* • **γένεια:** αντικ. του *φύου-*

σιν • **μικρόν**: επιρρ. προσδ. ποσού στο *φύουσιν* • **ὑπὲρ τὰ γόνατα**: εμπρόθ. προσδ. τόπου στο *φύουσιν*.

► **Καὶ ὄνυχας ἐν τοῖς ποσὶν οὐκ ἔχουσιν**: κύρια πρόταση.

(οὐκ) ἔχουσιν: ρήμ. • ενν. **οἱ Σεληνίται**: υποκ. του (οὐκ) ἔχουσιν • **ὄνυχας**: αντικ. του (οὐκ) ἔχουσιν • **ἐν τοῖς ποσίν**: εμπρόθ. προσδ. τόπου στο (οὐκ) ἔχουσιν.

► **ἀλλὰ πάντες εἰσὶν μονοδάκτυλοι**: κύρια πρόταση.

εἰσίν: ρήμ. • **πάντες**: υποκ. του εἰσίν • **μονοδάκτυλοι**: κατηγορ. στο υποκ. του εἰσίν.

► **Καὶ ἐπειδὴν ἡ πονῶσιν**: δευτερεύουσα (επιρρ.) χρονικοῦποθετική πρότασις³. εξαρτάται από την κύρια πρόταση *γάλακτι [...]* *ἰδροῦσιν* με την οποία ως απόδοση σχηματίζει λανθάνοντα υποθετικό λόγο που δηλώνει επανάληψη στο παρόν και στο μέλλον.

πονῶσιν: ρήμ. • ενν. **οἱ Σεληνίται**: υποκ. του πονῶσιν.

► **ἡ (ἐπειδὴν) γυμνάζονται**: δευτερεύουσα (επιρρ.) χρονικοῦποθετική πρότασις³. εξαρτάται από την κύρια πρόταση *γάλακτι [...]* *ἰδροῦσιν* με την οποία ως απόδοση σχηματίζει λανθάνοντα υποθετικό λόγο που δηλώνει επανάληψη στο παρόν και στο μέλλον.

γυμνάζονται: ρήμ. • ενν. **οἱ Σεληνίται**: υποκ. του γυμνάζονται.

► **γάλακτι πᾶν τὸ σῶμα ἰδροῦσιν**: κύρια πρόταση.

ἰδροῦσιν: ρήμ. • ενν. **οἱ Σεληνίται**: υποκ. του ἰδροῦσιν • **τὸ σῶμα**: αιτ. του τόπου στο ἰδροῦσιν • **γάλακτι**: δοτ. του μέσου στο ἰδροῦσιν • **πᾶν**: κατηγορ. προσδ. στο τὸ σῶμα.

► **ὥστε καὶ τυροὺς ἀπ' αὐτοῦ πῆγνυνται**: δευτερεύουσα (επιρρ.) συμπερασματική πρόταση. εξαρτάται από την κύρια πρόταση *γάλακτι [...]* *ἰδροῦσιν*.

πῆγνυνται: ρήμ. • ενν. **οἱ Σεληνίται**: υποκ. του πῆγνυνται • **τυροὺς**: αντικ. του πῆγνυνται • **ἀπ' αὐτοῦ**: εμπρόθ. προσδ. ὕλης στο πῆγνυνται.

► **Τοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς περιαιρετοὺς ἔχουσι**: κύρια πρόταση.

ἔχουσι: ρήμ. • ενν. **οἱ Σεληνίται**: υποκ. του ἔχουσι • **τοὺς ὀφθαλμούς**: αντικ. του ἔχουσι • **περαιορετοὺς**: κατηγορ. στο αντικ. του ἔχουσι.

► **καὶ πολλοὶ τοὺς σφετέρους ἀπολέσαντες παρ' ἄλλων χρησάμενοι ὀρώσιν**: κύρια πρόταση.

ὀρώσιν: ρήμ. • **πολλοί**: υποκ. του ὀρώσιν • **ἀπολέσαντες**: χρον. μτχ., συνημμένη στο πολλοί • **τοὺς σφετέρους**: αντικ. της μτχ. ἀπολέσαντες • **χρησάμενοι**: τροπική μτχ., συνημμένη στο υποκ. του ὀρώσιν • **παρ' ἄλλων**: εμπρόθ. προσδ. προέλευσης στη μτχ. χρησάμενοι.

3. Η δευτερεύουσα χρονική πρόταση που εκφέρεται με υποτακτική ή ευκτική ονομάζεται **χρονικοῦποθετική πρόταση**. Οι χρονικές προτάσεις *ἐπειδὴν ἡ πονῶσιν ἢ γυμνάζονται* εκφέροται με υποτακτική, γιατί εισάγονται με τον σύνδεσμο *ἐπειδὴν* (< *ἐπειδή* + *ἄν* αοριστολογικό).

► **Τινές δὲ καὶ πολλοὺς ἀποθέτους ἔχουσιν, οἱ πλούσιοι:** κύρια πρόταση.
ἔχουσιν: ρήμ. • **τινές:** υποκ. του *ἔχουσιν* • **οἱ πλούσιοι:** επεξήγηση στο *τινές* • **πολλούς:**⁴ επιθ. προσδ. στο *ἀποθέτους* • **ἀποθέτους:** αντικ. του *ἔχουσιν*.

► **Κάτοπρον δὲ μέγιστον κείται ὑπὲρ φρέατος οὐ πάνυ βαθέος:** κύρια πρόταση.
κείται: ρήμ. • **κάτοπρον:** υποκ. του *κείται* • **μέγιστον:** επιθ. προσδ. στο *κάτοπρον* • **ὑπὲρ φρέατος:** εμπρόθ. προσδ. τόπου στο *κείται* • **βαθέος:** επιθ. προσδ. στο *φρέατος* • **(οὐ) πάνυ:**⁵ επιρρ. προσδ. ποσού στο *βαθέος*.

► **Ἄν μὲν οὖν εἰς τὸ φρέαρ καταβῆ τις:** δευτερεύουσα (επιρρ.) υποθετική πρόταση· εξαρτάται από την κύρια πρόταση *ἀκούει* [...] *λεγομένων* με την οποία ως απόδοση σχηματίζει υποθετικό λόγο που δηλώνει επανάληψη στο παρόν και στο μέλλον.

καταβῆ: ρήμ. • **τις:** υποκ. του *καταβῆ* • **εἰς τὸ φρέαρ:** εμπρόθ. προσδ. κίνησης σε τόπο στο *καταβῆ*.

► **ἀκούει πάντων τῶν ἐν τῇ γῆ λεγομένων:** κύρια πρόταση.

ἀκούει: ρήμ. • ενν. **οὗτος:** υποκ. του *ἀκούει* • **τῶν λεγομένων:** έναρθρη επιθ. μητ., αντικ. του *ἀκούει* • **πάντων:** κατηγορηματικός προσδ. στο *τῶν λεγομένων* • **ἐν τῇ γῆ:** εμπρόθ. προσδ. τόπου στη μητ. *τῶν λεγομένων*.

► **εἰ δὲ εἰς τὸ κάτοπρον ἀποβλέψη:** δευτερεύουσα (επιρρ.) υποθετική πρόταση· εξαρτάται από την κύρια πρόταση *πάσας* [...] *ὄρα* με την οποία ως απόδοση σχηματίζει υποθετικό λόγο που δηλώνει επανάληψη στο παρόν και στο μέλλον.
ἀποβλέψη: ρήμ. • ενν. **τίς:** υποκ. του *ἀποβλέψη* • **εἰς τὸ κάτοπρον:** εμπρόθ. προσδ. κατεύθυνσης στο *ἀποβλέψη*.

► **πάσας μὲν πόλεις, πάντα δὲ ἔθνη ὄρα:** κύρια πρόταση.

ὄρα: ρήμ. • ενν. **οὗτος:** υποκ. του *ὄρα* • **πόλεις / ἔθνη:** αντικ. του *ὄρα* • **πάσας:** κατηγορηματικός προσδ. στο *πόλεις* • **πάντα:** κατηγορηματικός προσδ. στο *ἔθνη*.

► **Τότε καὶ τοὺς οἰκείους ἐγὼ ἐθεασάμην καὶ πάσαν τὴν πατρίδα:** κύρια πρόταση.

ἐθεασάμην: ρήμ. • **ἐγὼ:** υποκ. του *ἐθεασάμην* • **τοὺς οἰκείους / τὴν πατρίδα:** αντικ. του *ἐθεασάμην* • **τότε:** επιρρ. προσδ. χρόνου στο *ἐθεασάμην* • **πάσαν:** κατηγορηματικός προσδ. στο *πατρίδα*.

► **εἰ δὲ κάκεινοι ἐμὲ ἐώρων:** δευτερεύουσα (ονομ.) πλάγια ερωτηματική πρόταση· λειτουργεί ως αντικ. του *εἰπεῖν*.

ἐώρων: ρήμ. • **ἐκείνοι:** υποκ. του *ἐώρων* • **ἐμέ:** αντικ. του *ἐώρων*.

► **οὐκέτι ἔχω εἰπεῖν:** κύρια πρόταση.

4. Σύμφωνα με άλλη άποψη: το *πολλούς* είναι αντικ. και το *ἀποθέτους* κατηγορ. του αντικ.

5. Σχήμα λιτότητας. Συχνά στη θέση μιας καταφατικής έννοιαι υπάρχει η αντίθετή της με άρνηση: π.χ. *οὐ πάνυ* = *ὀλίγον*. Όταν μεταφράζουμε τα λογοτεχνικά σχήματα στη ν.ε., γενικά προτιμάμε να μην τα διατηρούμε, εκτός εάν θέλουμε να δώσουμε ιδιαίτερο ύφος στον λόγο μας.

ἔχω: ρήμ. • ενν. **ἐγώ:** υποκ. του ἔχω και του εἶπείν (ταυτοπροσωπία) • **εἶπείν:** τελικό απαρέμφ., αντικ. του ἔχω • **οὐκέτι:** επιρρ. προσδ. χρόνου στο ἔχω.

► **Ὅστις δὲ ταῦτα μὴ πιστεύει οὕτως ἔχειν:** δευτερεύουσα αναφορική υποθετική πρόταση που λειτουργεί ως υποκ. του ρήμ. εἴσεται και του ἀφίκηται. Ο λανθάνων υποθετικός λόγος δηλώνει προσδοκώμενο.

(μὴ) **πιστεύει:** ρήμ. • **ὅστις:** υποκ. του (μὴ) πιστεύει • **ταῦτα:** υποκ. του ἔχειν (ετεροπροσωπία) • **ἔχειν:** ειδικό απαρέμφ., αντικ. του (μὴ) πιστεύει • **οὕτως:** επιρρ. προσδ. τρόπου στο ἔχειν.

► **ἂν ποτε καὶ αὐτὸς ἐκείσε ἀφίκηται:** δευτερεύουσα (επιρρ.) υποθετική πρόταση· εξαρτάται από το ρήμα εἴσεται με το οποίο ως απόδοση σχηματίζει υποθετικό λόγο που δηλώνει προσδοκώμενο.

ἀφίκηται: ρήμ. • **αὐτός:** κατηγορηματικός προσδ. στο υποκ. του ἀφίκηται • **ποτε:** επιρρ. προσδ. χρόνου στο ἀφίκηται • **ἐκείσε:** επιρρ. προσδ. κίνησης σε τόπο στο ἀφίκηται.

► **εἴσεται:** κύρια πρόταση.

εἴσεται: ρήμ.

► **ὡς ἀληθῆ λέγω:** δευτερεύουσα (ονομ.) ειδική πρόταση· λειτουργεί ως αντικ. του εἴσεται.

λέγω: ρήμ. • ενν. **ἐγώ:** υποκ. του λέγω • **ἀληθῆ:** αντικ. (σύστοιχο)⁶ στο λέγω.

6

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

► **Σεληνίται:** Οι Σεληνίτες παρουσιάζονται από τον αφηγητή ως ανθρωπόμορφα όντα, τα οποία όμως έχουν ορισμένα χαρακτηριστικά πολύ διαφορετικά από εκείνα των ανθρώπων. Τα μάτια τους δεν είναι σταθερά αλλά φορητά, στα πόδια τους έχουν μόνο ένα δάχτυλο το οποίο δεν έχει νύχι, ο ιδρώτας τους έχει τη μορφή γάλακτος. Επιπλέον, η αισθητική τους είναι πολύ διαφορετική από αυτήν των κατοίκων της Γης. Θεωρούν τη φαλάκρα χαρακτηριστικό που καθιστά κάποιον όμορφο και αφήνουν γενειάδες που φτάνουν σχεδόν μέχρι τα γόνατα. (Βλ. και απάντηση στην ερώτηση 1 του σχολικού βιβλίου.) Η περιγραφή των Σεληνιτών από τον Λουκιανό μάς κάνει να συμπεράνουμε ότι ήδη από τα αρχαία χρόνια ασκούσε ιδιαίτερη έλξη στην ανθρώπινη φαντασία η πιθανότητα να υπάρχουν και άλλα νοήμονα όντα στο Σύμπαν. Η σχετική λογοτεχνία τα παρουσιάζει συνήθως πιο προηγμένα από τους ανθρώπους, τερατόμορφα και άλλοτε με φιλειρηνικές διαθέσεις, άλλοτε με εχθρικές προς τους ανθρώπους διαθέσεις.

6. Η αρχική μορφή της φράσης ήταν *ἀληθεὶς λόγους λέγω*, οπότε σύστοιχο αντικείμενο του λέγω ήταν το *λόγους*. Παραλείφθηκε όμως το *λόγους*, οπότε ο επιθετικός προσδιορισμός του μῆτις στο ουδέτερο γένος (*ἀληθῆ*) και έγινε σύστοιχο αντικείμενο.

7

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1. Ποια εξωτερικά χαρακτηριστικά των Σεληνιτών σάς εντυπωσίασαν περισσότερο;

Οι Σεληνίτες είναι ανθρωπόμορφα όντα, αλλά έχουν ορισμένα πολύ εντυπωσιακά και παράξενα για τον άνθρωπο εξωτερικά χαρακτηριστικά. Αφήνουν γενειάδα μέχρι τα γόνατα, είναι μονοδάχτυλοι στα πόδια, μπορούν με άνεση να βγάζουν και να βάζουν τα μάτια τους και, το πιο εντυπωσιακό, ο ιδρώτας τους είναι γάλα, από το οποίο πήζουν και τυρί!

2. Πώς λειτουργεί το κάτοπτρο και ποια δυνατότητα δίνει στους Σεληνίτες;

Πάνω από ένα ρηχό πηγάδι της Σελήνης βρίσκεται ένα τεράστιο κάτοπτρο. Όποιος κοιτάζει μέσα στον καθρέφτη, θα δει μέσα σε αυτόν τη Γη. Μάλιστα, η εικόνα που προσφέρει το κάτοπτρο αυτό είναι τόσο καλή, ώστε ο ήρωας αναγνώρισε όχι μόνο πόλεις και λαούς της Γης αλλά και μεμονωμένα γνωστά του πρόσωπα. Επίσης, μέσα από το πηγάδι που βρίσκεται κάτω από το κάτοπτρο μπορεί να ακούσει όσα λέγονται στη Γη.

Φαίνεται δηλαδή πως το κάτοπτρο αυτό έχει τη χρήση που έχουν σήμερα τα τηλεσκόπια. Έτσι με τη βοήθεια του κατόπτρου μπορεί κάποιος να δει, μέσα από αυτό, εικόνες από τη Γη. Επιπλέον, τα ηχητικά κύματα που έρχονται από τη Γη και προσπίπτουν στο κάτοπτρο ενισχύονται μέσα στο πηγάδι, το οποίο λειτουργεί σαν ένα είδος αντηχείου (δηλαδή σαν ένας ενισχυτής ήχου), και έτσι μπορεί κάποιος να ακούσει όσα λέγονται στη Γη.

3. Σε ποιο βαθμό ανταποκρίνεται στον τίτλο *Άληθής Ιστορία το απόσπασμα που διαβάσατε; Γιατί, κατά τη γνώμη σας, ονόμασε έτσι το έργο του ο Λουκιανός; Πώς ερμηνεύετε την τελευταία περίοδο του κειμένου;*

Ο τίτλος *Άληθής Ιστορία* είναι ειρωνικός. Με το έργο αυτό θέλει να σατιρίσει τα περιπετειώδη μυθιστορήματα που γράφονταν στην εποχή του αλλά και έργα παλαιών ποιητών, φιλοσόφων και ιστορικών, οι οποίοι ήθελαν να παρουσιάσουν ως αληθινά γεγονότα απίθανα και μυθικά ή γεγονότα που οι ίδιοι δεν είχαν ελέγξει και διασταυρώσει. Ο Λουκιανός στον πρόλογο του έργου κατηγορεί τους συγγραφείς αυτούς ότι έλεγαν ψέματα έχοντας την εντύπωση ότι δε θα τους καταλάβαινε ο κόσμος. Για να τους ειρωνευτεί λοιπόν έγραψε, όπως λέει, ένα ανάλογο έργο και ότι λόγω της ματαιοδοξίας του θέλησε να αφήσει κάτι στις επόμενες γενιές, εκμεταλλευόμενος τη δυνατότητα που έχει να γράφει ό,τι του περνάει από το μυαλό!

Η τελευταία περίοδος του κειμένου δείχνει ακριβώς ότι κανείς δε θα μπορούσε να αμφισβητήσει αυτά που περιγράφει ο Λουκιανός, γιατί κανείς δεν μπορούσε να πάει στη Σελήνη, ώστε να ελέγξει αν αυτά που είχε γράψει ανταπο-

κρίνονταν στην αλήθεια. Η διαβεβαίωσή του λοιπόν ότι, όποιος καταφέρει να φτάσει στη Σελήνη, θα διαπιστώσει ότι όσα αναφέρει είναι αληθινά αποτελεί ειρωνεία για όλους τους συγγραφείς που έγραφαν για πράγματα που κανείς δε θα μπορούσε να αποδείξει ότι ήταν ή δεν ήταν αληθινά. Ωστόσο, στις μέρες μας το ταξίδι στη Σελήνη έγινε πραγματικότητα και διαπιστώθηκε πέραν πάσης αμφιβολίας ότι δεν υπάρχουν νοήμονα όντα σε αυτήν και είχε δίκιο ο Λουκιανός όταν προέτρεπε τους αναγνώστες του να μην πιστέψουν τίποτα από όσα διηγείται.

4. Αν έχετε διαβάσει τον *Μικρό Πρίγκιπα*, το *Από τη Γη στη Σελήνη*, την *Αλίκη στη χώρα των θαυμάτων* ή κάποιο παρόμοιο βιβλίο σύγχρονης μυθιστορίας, να επιλέξετε κάποια αποσπάσματα που δίνουν περιγραφές πλανητών και περιεργων όντων και να τα παρουσιάσετε στην τάξη.

Δύο από τα βιβλία που κυκλοφόρησαν τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας και αγαπήθηκαν ιδιαίτερα είναι *Το χρονικό της Νάρνια – Το λιοντάρι, η μάγισσα και η ντουλάπα του Κλάιβ Λιούις* (Εκδόσεις Κέδρος) και *Η θάλασσα των τρολλ της Νάνσου Φάρμερ* (Εκδόσεις Πατάκη).

Στο πρώτο μαθαίνουμε για τη Νάρνια, μια χώρα που είναι πάντα παγωμένη. Σε αυτήν κατοικούν πολλά παράξενα πλάσματα, όπως μινώταυροι, μονόκεροι, νάνοι, γίγαντες και κένταυροι, ενώ όλα τα ζώα μιλούν με ανθρώπινη φωνή!

Η υπόθεση του δεύτερου εκτυλίσσεται στη Νορβηγία. Τα τρολλ έχουν μεγάλη κόκκινη μύτη, είναι μαλλιαρά, σκανταλιάρικα, συνήθως μικρά σε ύψος και αιωνόβια. Υπάρχουν όμως και πλάσματα που είναι κατά το ήμισυ άνθρωποι και κατά ήμισυ τρολλ, όπως Φριθ, η μοχθηρή βασίλισσα.

Β΄ ΜΕΡΟΣ

Λεξιλογικά – Σημασιολογικά – Ετυμολογικά

B1. Λεξιλογικός Πίνακας

1

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1. Τι σημαίνουν οι φράσεις «τα καλά κόποις κτώνται» και «ουδέν κακόν αμιγές καλού» που χρησιμοποιούμε συχνά στην καθημερινή μας επικοινωνία;
  - **τα καλά κόποις κτώνται** = οι άνθρωποι αποκτούν οτιδήποτε καλό με αγώνες.
  - **ουδέν κακόν αμιγές καλού** = δεν υπάρχει κακό που να μην έχει μέσα του και κάτι καλό· κάθε δυσάρεστο γεγονός έχει και καλή πλευρά.

2. Να εντάξετε στις στήλες του παρακάτω πίνακα τις ομόρριζες του ρ. *καλλωπίζω* λέξεις της α.ε. ανάλογα με τη σημασία τους: *καλλωπιστής, καλλωπισμός, καλλώπισμα, καλλωπιστικός.*

ουσιαστικά			
πρόσωπο που ενεργεί	ενέργεια, κατάσταση	αποτέλεσμα ενέργειας	επίθετα
καλλωπιστής	καλλωπισμός	καλλώπισμα	καλλωπιστικός

3. Να σχηματίσετε σύνθετες λέξεις της ν.ε. με *α'* συνθετικό το επίθετο *καλός* που να ανταποκρίνονται στη σημασία που δίνεται:

καλόγουστος	: που έχει καλό γούστο
καλογυμνασμένος	: που είναι καλά γυμνασμένος
καλόκαρδος	: που έχει καλή καρδιά
καλοντυμένος	: που είναι ωραία ντυμένος
καλοζωισμένος	: που ζει καλή ζωή, χωρίς στερήσεις

4. Να αναζητήσετε στον Λεξιλογικό Πίνακα λέξεις συνώνυμες και αντώνυμες των λέξεων της ν.ε. που δίνονται:

συνώνυμα		αντόνυμα	
ευφραδής	καλλιεπής	αποπαίρων	καλοπιάνω
αναπτύσσω (μτφ.)	καλλιεργώ	παράφωτος	καλλίφωνος
κομψοτεχνία	καλλιτεχνία	δύσμοιρος	καλότυχος
ευπρεπίζω	καλλωπίζω	δύστροπος	καλοσυνάτος

B2. Ετυμολογικά

2

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1. Να σχηματίσετε το αρσενικό του επιθέτου των παρακάτω σύνθετων λέξεων της α.ε. με *α'* συνθετικό το αριθμητικό επίθετο *μόνος*:

• μόνος + μάχομαι	→	μονομάχος
• μόνος + συλλαβή	→	μονοσύλλαβος
• μόνος + ξύλον	→	μονόξυλος
• μόνος + γένος	→	μονογενής
• μόνος + στίχος	→	μονόστιχος
• μόνος + όφθαλμός	→	μονόφθαλμος

2. Με τα συνθετικά μέρη που δίνονται να σχηματίσετε τις σύνθετες λέξεις της α.ε. που ζητούνται στην παρένθεση:

- πικρός + χολή → πικρόχολος, -ος, -ον (επίθετο)
- λεπτός + λέγω → λεπτολόγος, -ος, -ον (επίθετο)
- λευκή + θεά → Λευκοθέα (κύριο όνομα)
- μέγας + πρόπω → μεγαλοπρεπής, -ής, -ές (επίθετο)
- δώδεκα + μῆν → δωδεκάμηνος, -ος, -ον (επίθετο)

3. Με τα επίθετα σε -ύς που σας δίνονται να σχηματίσετε σύνθετα επίθετα της α.ε. και να διακρίνετε με ενωτικό τα συνθετικά μέρη τους, σύμφωνα με το παράδειγμα:

- βαθύς + βουλή → βαθύ-βουλος, -ος, -ον
- βαρύς + τόνος → βαρύ-τονος, -ος, -ον
- εὐθύς + τείνω → εὐθυ-τενής, -ής, -ές
- βαρύς + γδούπος → βαρύ-γδουπος, -ος, -ον
- εὐθύς + γραμμή → εὐθύ-γραμμος, -ος, -ον
- ὀξύς + θυμός → ὀξύ-θυμος, -ος, -ον

Γ΄ ΜΕΡΟΣ

Γραμματική

1

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1. Να γράψετε τους τύπους των επιθέτων που ζητούνται στην παρένθεση:

γλυκύς, γλυκεία, γλυκὺ	γεν. εν. θηλ.: γλυκείας γεν. πληθ. θηλ.: γλυκειῶν
θήλυς, θήλεια, θήλυ	δοτ. εν. αρσ.: θήλει δοτ. πληθ. αρσ.: θήλεσι(ν)
ταχύς, ταχεία, ταχὺ	γεν. εν. ουδ.: ταχέος γεν. πληθ. ουδ.: ταχέων
ἥμισυς, ἡμίσεια, ἥμισυ	αιτ. εν. ουδ.: ἥμισυ αιτ. πληθ. ουδ.: ἡμίσεια (& ἡμίση)
εὐρύς, εὐρεία, εὐρὺ	ονομ. εν. ουδ.: εὐρὺ ονομ. πληθ. ουδ.: εὐρέα
ἡδύς, ἡδεῖα, ἡδὺ	αιτ. εν. αρσ.: ἡδὺν αιτ. πληθ. αρσ.: ἡδεῖς

2. Να μεταφέρετε τις φράσεις στην πώση που ζητείται εντός παρενθέσεως:

- **βαθὺ πέλαγος** : βαθέος πελάγους (γεν. εν.)
- **θρασύς ἀνήρ** : θρασει ἀνδρὶ (δοτ. εν.)
- **ὄξυς ἦχος** : ὄξυν ἦχον (αιτ. εν.)
- **βαρὺ πένθος** : βαρέα πένθη (ονομ. πληθ.)
- **βραδεία ὁδὸς** : βραδειῶν ὁδῶν (γεν. πληθ.)
- **τραχεία χώρα** : τραχείας χώρας (αιτ. πληθ.)

3. Να συσχετίσετε τους υπογραμμισμένους τύπους υποτακτικής της στήλης Α' με τις σημασίες τους στη στήλη Β':

Α'	Β'
α. <u>Ἀναλάβωμεν</u> οὐν ἐξ ἀρχῆς τίς ἡ κατηγορία ἐστίν. β. Ὁ σὺ μισεῖς, <u>ἐτέρω</u> μὴ ποιήσης. γ. Φέρε δὴ <u>ἴδωμεν</u> . δ. Ποῖ βῶ; Πᾶ <u>σῶ</u> ; Τί <u>λέγω</u> ; ε. Ἄρχων αἰρεῖται οὐχ ἵνα ἑαυτοῦ καλῶς <u>ἐπιμελήται</u> , ἀλλ' ἵνα καὶ οἱ ἐλόμενοι δι' αὐτὸν εὖ <u>πράττωσιν</u> . στ. Ἐάν τις τοὺς τάφους τῶν γονέων <u>μὴ κοσμή</u> , καὶ τοῦτο ἐξετάζει ἡ πόλις ἐν ταῖς τῶν ἀρχόντων δοκιμασίαις.	1. προτροπή 2. απαγόρευση 3. απορία 4. προσδοκία 5. επανάληψη στο παρόν και στο μέλλον

α-1, β-2, γ-1, δ-3, ε-4, στ-5

4. Να γράψετε τα ρήματα στο γ' πληθυντικό πρόσωπο του ίδιου χρόνου και της ίδιας ἐγκλίσεως: *κελεύσης, τοξεύητε, παύσωμεν*.

- **κελεύσης** : κελεύσωσι(ν)
- **τοξεύητε** : τοξεύωσι(ν)
- **παύσωμεν** : παύσωσι(ν)

5. Να συμπληρώσετε τη σωστή κατάληξη υποτακτικής στις παρακάτω φράσεις:

ὕμεις λύσητε, ἡμεῖς πράξωμεν, οὗτοι λέγωσι(ν), ὕμεις ἀποβλέψητε, οὗτοι πιστεύωσι(ν)

6. Να μεταφέρετε τους ρηματικούς τύπους στον αόριστο διατηρώντας ἴδια την ἐγκλίση, τον αριθμό και το πρόσωπο:

- ὅστις μὴ πιστεύη → μὴ πιστεύση
- ἡμεῖς βλάπτωμεν → βλάψωμεν
- οὗτοι ἰκετεύωσιν → ἰκετεύωσιν

• σὺ ἐρμηνεύης	→	ἐρμηνεύσης
• ἡμεῖς κελεύωμεν	→	κελεύσωμεν
• ὑμεῖς θεραπεύητε	→	θεραπεύσητε

7. Να τοποθετήσετε τα ρήματα στο κατάλληλο πρόσωπο της υποτακτικής του χρόνου που ζητείται:

- α. Λόγισαι ὅποσα μοι ὀφείλεις, ἵνα μὴ περὶ αὐτῶν **ἐρίζωμεν** (*ἐρίζω*, ενεστ.).
 β. Ἐὰν ἡμεῖς **φονεύσωμεν** (*φονεύω*, ἀόρ.) αὐτόν, ἄδικοι ἐσόμεθα.
 γ. Ἐὰν ὑμεῖς **λύσητε** (*λύω*, ἀόρ.) τὰς σπονδάς, ἐπίορκοι ἔσεσθε.
 δ. Ἦν τις **παραβαίνει** (*παραβαίνω*, ενεστ.) τι τούτων, ζημίαν ἐπέθεσαν.
 ε. Ἐάν τις εἰς τὸ κάτοπτρον **ἀποβλέψῃ** (*ἀποβλέπω*, ἀόρ.), πάσας τὰς πόλεις ὄρᾶ.
 στ. Ἐνεκα χρημάτων μηδένα θεῶν ὁμόσης, μηδ' ἂν **μέλλῃς** (*μέλλω*, ενεστ.) εὐορκεῖν.

Δ΄ ΜΕΡΟΣ

Το παράθεμα ἀπὸ τον Ευριπίδη

❖ Ερμηνευτικά σχόλια και στοιχεία

❖ Οι απολαύσεις μπορεί να είναι υλικές, πνευματικές, ψυχικές. Οι πνευματικές και οι ψυχικές απολαύσεις προϋποθέτουν πνευματική και ψυχική καλλιέργεια. Προσφέρουν στον ἄνθρωπο ευχαρίστηση που ἔχει μόνιμο χαρακτήρα. Η πνευματική καλλιέργεια και η μόρφωση διευρύνουν τους πνευματικούς ορίζοντες του ἀνθρώπου και τον κάνουν να αισθάνεται ασφάλεια και αυτοπεποίθηση ὅτι μπορεί να βρῖσκει λύσεις στα προβλήματα που τον απασχολούν. Το ἴδιο ισχύει και για την ψυχική ἀπόλαυση. Η αγάπη και ο σεβασμός προς τους ἄλλους, η ανεκτικότητα και η αλληλεγγύη γαληνεύουν τον ἄνθρωπο και τον κάνουν να βλέπει με χαρούμενη διάθεση και αισιοδοξία τη ζωή. Αντίθετα, οι υλικές απολαύσεις προσφέρουν παροδική ευχαρίστηση. Πολλές μάλιστα ἀπὸ τις υλικές απολαύσεις κρύβουν κινδύνους και η ευχαρίστηση που προσφέρουν μπορεί να θεωρηθεῖ κακή ευχαρίστηση. Για παράδειγμα, υλική ἀπόλαυση ἀποτελεῖ η κατανάλωση αλκοόλ. Η ἀπόλαυση αὐτή κρατᾶει λίγο, ἀν η ευχαρίστηση που προσφέρει γίνεῖ κακή ευχαρίστηση. Αὐτό κυρίως συμβαίνει ἀν κάποιος ξεπεράσει τὸ μέτρο και καταναλώσει μεγαλύτερη ποσότητα ἀπὸ ὅ,τι πρέπει. Το ἴδιο μπορεί να συμβεῖ και με την υπερβολική κατανάλωση φαγητοῦ. Παρόμοια, και η ἀπόλαυση που προσφέρει ο πλοῦτος ἀναιρεῖται, ἀν ο ἄνθρωπος καταληφθεῖ ἀπὸ ἀπληστία. Ὄταν η ἐπιδίωξη του πλοῦτου εἶναι συνεχῆς και γίνεται με κάθε τρόπο, θεμιτό ἢ ἀθέμιτο, η ἀρχική ευχαρίστηση δίνει τη θέση της στην ἀνασφάλεια, στον φόβο, στο ἄγχος.

Συνεπώς, πρέπει να προτιμάμε τις πνευματικές και ψυχικές απολαύσεις, να είμαστε εγκρατές και να μην ξεπερνάμε το μέτρο, όταν βιώνουμε μια υλική απόλαυση, γιατί η σύντομη ευχαρίστηση που θα νιώσουμε θα δώσει τη θέση της σε δυσάρεστα συναισθήματα.

Ε΄ ΜΕΡΟΣ

Επεξεργασία παράλληλου κειμένου

1 ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Και αναφέρει ότι είδε και άλλα όμοια, και διηγείται ότι είδε και ανθρώπους και κάποια άλλα τερατώδη πράγματα, τα οποία ισχυρίστηκε ότι ούτε κανένας τα είδε ούτε τα άκουσε, αλλά ούτε και τα φαντάστηκε. Και το πιο απίστευτο από όλα (είναι), ότι, ενώ κατευθύνονταν βόρεια προς τη Σελήνη, σαν (να περπατούσαν πάνω) σε κάποια πολύ καθαρή γη, πλησίασαν (σε αυτήν). Όταν έφτασαν εκεί, είδαν όσα ήταν εύλογο να δει αυτός που δημιούργησε με τη φαντασία του τέτοια εξωφρενικά πλάσματα.

2 ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

- ⇒ **ἕτερα:** αντων. αόριστη επιμεριστική, ουδ. γένους, αιτιατ. πληθ., *ἕτερος, ἑτέρα, ἕτερον* (= άλλος).
- ⇒ **ἀπαγγέλλει:** οριστ. ενεστ. ε.φ., γ' εν., του ρήμ. *ἀπαγγέλλω* (= αφηγούμαι, αναφέρω).
- ⇒ **ιδεῖν:** απαρέμφ. αορ. β' ε.φ., του συνηρ. ρήμ. *ὄραω, ὄρω* (= βλέπω).
- ⇒ **τερατεύεται:** οριστ. ενεστ. μ.φ., γ' εν., του ρήμ. *τερατεύομαι* (= διηγούμαι τερατώδη, απίστευτα πράγματα).
- ⇒ **ἄ:** αντων. αναφορική, ουδ. γένους, αιτιατ. πληθ., *ὅς, ἧ, ὅ* (= ο οποίος, η οποία, το οποίο).
- ⇒ **μηδείξ:** αντων. αόριστη επιμεριστική, αρσ. γένους, ονομ. εν., *μηδείξ, μηδεμία, μηδέν* (= κανένας, καμία, κανένα).
- ⇒ **ἔφη:** οριστ. παρατ., γ' εν., του ρήμ. *φημί* (= λέω, ισχυρίζομαι).
- ⇒ **ἀκούσαι:** απαρέμφ. αορ. ε.φ., του ρήμ. *ἀκούω* (= ακούω).
- ⇒ **μηδέ:** σύνδ. συμπλεκτικός αποφατικός (= ούτε).
- ⇒ **φαντασίαις:** ουσ. α' κλ., θηλ. γένους, δοτ. πληθ., *ἡ φαντασία* (= η φαντασία).
- ⇒ **ἀνετυπώσατο:** οριστ. αορ. μ.φ., γ' εν., του συνηρ. ρήμ. *ἀνατυπώομαι, ἀνατυπώμαι* (= σχεδιάζω). ♦ **φαντασίαις ἀνετυπώσατο** = φαντάστηκε.
- ⇒ **ἀπιστότατον:** επίθ. υπερθετικού

- βαθμού, ουδ. γένους, ονομ. εν., *ὁ ἀπιστότατος, ἢ ἀπιστοτάτη, τὸ ἀπιστότατον* (= ο πιο απίστευτος).
- ⇒ **πορευόμενοι**: μτχ. ενεστ. μ.φ., αρσ. γένους, ονομ. πληθ., του ρήμ. *πορεύομαι* (= προχωρώ, κατευθύνομαι).
  - ⇒ **καθαρωτάτην**: επίθ. υπερθετικού βαθμού, θηλ. γένους, αιτιατ. εν., *ὁ καθαρώτατος, ἢ καθαρωτάτη, τὸ καθαρώτατον* (= πάρα πολύ καθαρός· αμόλυντος).
  - ⇒ **πλησίον**: επίρρ. τοπικό (= κοντά).
  - ⇒ **ἐγένοντο**: οριστ. αορ. β΄ μ.φ., γ΄ πληθ., του ρήμ. *γί(γ)νομαι* (= γίνομαι) ♦ *πλησίον ἐγένοντο* = έφτασαν.
  - ⇒ **γενόμενοι**: μτχ. αορ. β΄ μ.φ., αρσ. γένους, ονομ. πληθ., του ρήμ. *γί(γ)νομαι*.
  - ⇒ **ἴδιοιεν**: ευκτ. αορ. β΄ ε.φ., γ΄ πληθ., του συνηρ. ρήμ. *ὄράω, ὄρω* (= βλέπω).
  - ⇒ **εἰκός**: μτχ. παρκ. με σημασία ενεστ., ουδ. γένους, ονομ. εν., του ρήμ. *ἔοικα* (= φαίνομαι, είμαι όμοιος με).
♦ *εἰκός* = εύλογο, φυσικό, λογικό.
  - ⇒ **ἦν**: οριστ. παρατ., γ΄ εν., του ρήμ. *εἶμι* (= είμαι).
  - ⇒ **τὸν προαναπλάσαντα**: μτχ. αορ. ε.φ., αρσ. γένους, αιτιατ. εν., του ρήμ. *προαναπλάττω και προαναπλάσσω* (= δίνω σχήμα και μορφή σε κάτι, δημιουργώ με τη φαντασία).
  - ⇒ **τοιαύτην**: αντων. δεικτική, θηλ. γένους, αιτιατ. εν., *τοιοῦτος, τοιαύτη, τοιοῦτο(ν)* (= τέτοιος).
  - ⇒ **ὑπερβολήν**: ουσ. α΄ κλ., θηλ. γένους, αιτιατ. εν., *ἡ ὑπερβολή* (= μεγάλη δύναμη, υπεροχή, υπερβολή).
  - ⇒ **πλασμάτων**: ουσ. γ΄ κλ., ουδ. γένους, γεν. πληθ., *τὸ πλάσμα* (= δημιουργημα, πλάσμα).

❖ Β΄ παράλληλο κείμενο

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

- Το κείμενο αυτό είναι γραμμένο στην **ιωνική διάλεκτο**, η οποία έχει πολλές ομοιότητες με την αττική διάλεκτο, αλλά και ορισμένες διαφορές. Παρατηρούμε στο κείμενο ότι τα ουσιαστικά που στην αττική διάλεκτο λήγουν σε -α στην ιωνική διάλεκτο λήγουν σε -η: π.χ. *τὴν σεληναίην* (αντί *τὴν σεληναίαν*), *τὴν αἰτήην* (αντί *τὴν αἰτίαν*). Επίσης, λέξεις που στην αττική διάλεκτο είναι συνηρημένες στην ιωνική παραμένουν ασυναίρετες: π.χ. *ἔδόκεεν* (αντί *ἔδόκει*), *πολυειδέα* (αντί *πολυειδή*), *αὐτέοισιν* (αντί *αὐτοῖσιν* = *αὐτοῖς*) κτλ. Η πολιτιστική άνθηση των Ιώνων (κυρίως από τον 8ο αι. π.Χ.) προσέδωσε ιδιαίτερη δύναμη και αξία στην ιωνική διάλεκτο, που είναι διάσημη για το γεγονός ότι αποτέλεσε τη βάση της γλώσσας του Ομήρου και τη γλώσσα στην οποία έγραψε ο Ηρόδοτος.

3

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Αφού είδαν λοιπόν πρώτα ότι η σελήνη δεν είχε συνέχεια την ίδια μορφή, αλλά ήταν πολύμορφη και έπαιρνε άλλη μορφή κάθε φορά, αυτό τους φάνηκε πράγμα

αξιοθαύμαστο και αξιοπεριεργό. Στη συνέχεια, με την αναζήτησή τους βρήκαν την αιτία αυτών, ότι (δηλαδή) η λαμπρότητα δεν είναι της σελήνης, αλλά έρχεται σε αυτήν από τον ήλιο.

4

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ

- ⇒ **ιδόντες:** μτχ. αορ. β' ε.φ., αρσ. γένους, ονομ. πληθ., του συνηρ. ρήμ. *ὄράω, ὄρω* (= βλέπω).
- ⇒ **ὄν** (= οὖν): σύνδ. συμπερασματικός (= λοιπόν).
- ⇒ **πρώτα:** επίρρ. που δηλώνει σειρά (= πρώτα πρώτα).
- ⇒ **τὴν σεληναίην** (= *τὴν σεληναίαν*) < *ἡ σεληναία* (= η σελήνη).
- ⇒ **πάμπαν** (< *πάν* + *πάν*): επίρρ. τροπικό (= τελείως, εντελώς).
- ⇒ **ὁμοίην** (= *ὁμοίαν*): επίθ. β' κλ., θηλ. γένους, αιτιατ. εν., *ὁ ὁμοίος, ἡ ὁμοία, τὸ ὁμοιον* (= ὁμοιος, ίδιος).
- ⇒ **φαινομένην:** μτχ. ενεστ. μ.φ., θηλ. γένους, αιτιατ. εν., του ρήμ. *φαίνομαι* (= φαίνομαι· έχω μορφή).
- ⇒ **πολυειδέα** (= *πολυειδή*): επίθ. γ' κλ., θηλ. γένους, αιτιατ. εν., *ὁ ἡ πολυειδής, τὸ πολυειδές* (= ποικίλος, πολύμορφος).
- ⇒ **γιγνομένην:** μτχ. ενεστ. μ.φ., θηλ. γένους, αιτιατ. εν., του ρήμ. *γίνομαι* (= γίνομαι).
- ⇒ **ἄλλοτε:** επίρρ. χρονικό (= ἄλλοτε, σε διαφορετική στιγμή).
- ⇒ **τρεπομένην:** μτχ. ενεστ. μ.φ., θηλ. γένους, αιτιατ. εν., του ρήμ. *τρέπομαι* (= αλλάζω, παίρνω ἄλλη μορφή).
- ⇒ **ἐδόκειεν** (= *ἐδόκει*): οριστ. παρατ., γ' εν., του συνηρ. ρήμ. *δοκέω, δοκῶ* (= φαίνομαι).
- ⇒ **αὐτέοισιν** (= *αὐτοῖς*): αντων. επαναληπτική, αρσ. γένους, δοτ. πληθ., *αὐτός, αὐτή, αὐτό* (= αυτός, -ή, -ό).
- ⇒ **τὸ χρῆμα:** ουσ. γ' κλ., ουδ. γένους, ονομ. εν., *τὸ χρῆμα* (= το πράγμα).
- ⇒ **θούματος** (= *θαύματος*): ουσ. γ' κλ., ουδ. γένους, γεν. εν., *τὸ θαῦμα* (= αυτό που κινεί τον θαυμασμό, θαυμαστό πράγμα).
- ⇒ **ἀπορίας** (= *ἀπορίας*): ουσ. α' κλ., θηλ. γένους, γεν., εν., *ἡ ἀπορία* (= ἀμηχανία, ἀμφιβολία). ♦ **ἄξιον ἀπορίας** = αξιοπεριεργό.
- ⇒ **ἔθθεν:** επίρρ. (= ἔτσι, μετά απ' αυτό).
- ⇒ **ζητούντες** (= *ζητούντες*): μτχ. ενεστ. ε.φ., αρσ. γένους, ονομ. πληθ., του συνηρ. ρήμ. *ζητέω, ζητῶ* (= αναζητῶ).
- ⇒ **εὗρον:** οριστ. αορ. β' ε.φ., γ' πληθ., του ρήμ. *εὕρισκω* (= βρίσκω).
- ⇒ **τουτέων** (= *τούτων*): αντων. δεικτική, ουδ. γένους, γεν. πληθ., *οὗτος, αὐτή, τοῦτο* (= αυτός, -ή, -ό).
- ⇒ **τὴν αἰτίην** (= *τὴν αἰτίαν*): ουσ. α' κλ., θηλ. γένους, αιτιατ. εν., *ἡ αἰτία* (= η αιτία).
- ⇒ **τὸ φέγγος:** ουσ. γ' κλ., ουδ. γένους, ονομ. εν., *τὸ φέγγος* (= η λαμπρότητα).
- ⇒ **οἱ:** αντων. προσωπική γ' προσώπου, θηλ. γένους, δοτ. εν. (= σε αυτήν).
- ⇒ **ἡελίου** (= *ἡλίου*): ουσ. β' κλ., αρσ. γένους, γεν. εν., *ὁ ἥλιος*.

5

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΙΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

1. Πώς αντιμετωπίζει ο Φώτιος τα λεγόμενα του Αντωνίου Διογένη; Με ποιον από τους δύο θα συμφωνούσε ο Λουκιανός, κατά την άποψή σας;

Στο πρώτο παράλληλο κείμενο, το οποίο προέρχεται από το έργο *Βιβλιοθήκη* του Φωτίου, φαίνεται καθαρά η δυσπιστία και η ειρωνεία του συγγραφέα για τα λεγόμενα του Αντωνίου Διογένη. Η φανταστική ιστορία του Αντωνίου Διογένη για το ταξίδι του Δεινία και του γιου του με κατεύθυνση προς τη Σελήνη δε στηρίζεται σε καμιά ρεαλιστική βάση, κατά τον Φώτιο, ούτε μπορεί να έχει αξιώσεις να γίνει πιστευτή. Τονίζει έμμεσα πως οι ταξιδιώτες δε θα μπορούσαν να προσεγγίσουν τη Σελήνη βαδίζοντας προς τον Βορρά, αφού η Γη και η Σελήνη είναι και τα δύο ουράνια σώματα και δεν υπάρχει στεριά ανάμεσά τους. Κατά συνέπεια, όλα τα τερατώδη όντα που αναφέρονται στη διήγηση του Αντωνίου Διογένη αποτελούν πλάσματα της φαντασίας του και τίποτα άλλο.

Ο Λουκιανός θα συμφωνούσε με τον Φώτιο. Στο κείμενο της *Ενότητας*, στο οποίο ο Λουκιανός αφηγείται ένα φανταστικό ταξίδι στη Σελήνη, είναι προφανές ότι σατιρίζει παρόμοιες φανταστικές διηγήσεις. Επίσης, στο δεύτερο παράλληλο κείμενο γίνεται φανερό ότι ο Λουκιανός –αν είναι αυτός ο πραγματικός συγγραφέας του έργου *Περί τής αστρολογίας*– ενδιαφερόταν για τις επιστημονικές εξηγήσεις των φυσικών φαινομένων και αυτές θεωρούσε αξιόπιστες.

2. Ο Λουκιανός είναι ο συγγραφέας τόσο του δεύτερου αποσπάσματος όσο και του κειμένου της Ενότητας. Ωστόσο, παρατηρούμε διαφορετική προσέγγιση του θέματος στα δύο κείμενα. Τι είναι αυτό που διαφοροποιεί τα δύο κείμενα, κατά τη γνώμη σας;

Το κείμενο της *Ενότητας* αφηγείται με χιουμοριστική διάθεση ένα φανταστικό ταξίδι στη Σελήνη, όπου οι ταξιδιώτες συνάντησαν αλλόκοτα όντα. Το έργο του Λουκιανού *Άληθής ιστορία*, στο οποίο ανήκει το κείμενο αυτό, είναι λογοτεχνικό και γράφτηκε για να τέρψει τους αναγνώστες του, εξάπτοντας τη φαντασία τους αλλά και σατιρίζοντας τα περιπετειώδη μυθιστορήματα που γράφονταν στην εποχή του.

Αντίθετα, το δεύτερο παράλληλο κείμενο προέρχεται από το σύγγραμμα *Περί τής αστρολογίας*. Το σύγγραμμα αυτό, όπως μαρτυρεί ο τίτλος του, είχε ως σκοπό να αποθησαυρίσει γνώσεις σχετικά με τα ουράνια σώματα, οι οποίες αποκτήθηκαν μετά από ενδελεχή εμπειρική παρατήρηση. Ο χαρακτήρας αυτός του έργου αποκλείει επομένως κάθε φανταστική διήγηση, καθώς αυτό που ενδιαφέρει εδώ είναι η αναζήτηση της αλήθειας για τα ουράνια φαινόμενα.